

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1896-1897.

*Vergadering van Vrijdag 27 November 1896,
's avonds te acht uren te Utrecht.*

Voorzitter: de heer PLANTENGA.

De VOORZITTER: M. H., bij afwezigheid van den Generaal Netscher, heden avond met de leiding der Vergadering belast, open ik haar met U allen hartelijk welkom te heeten te dezer plaatse.

Alvorens de eigenlijke werkzaamheden aan te vangen, rust op mij de treurige plicht, al wederom melding te maken van het sneuvelen van een der jeugdige leden onzer Vereeniging in den helaas! nog maar altijd nieuwe offers eischenden strijd op Atjeh. De 1° Luitenant der Infanterie O. W. Gobius viel tegenover den vijand bij eene verkenning naar Lepong op 12 November jl. We brengen een weemoedige hulde aan de nagedachtenis van den ons te vroeg ontvallen kameraad, wiens naam zal worden opgenomen in de U bekende lijst van leden der Vereeniging, die hun leven lieten voor de belangen van Koningin en Vaderland en voor de eer van Neerlands vlag.

Voorts wensch ik nog mede te deelen, dat ten behoeve van de bibliotheek der Vereeniging van den heer H. C. M. E. H. van Sootermeeer Vos ten geschenke is ontvangen een exemplaar zijner brochure »de voormalige rijksstoeterij te Boreulo.» Aan den gever is daarvoor dank betuigd.

Aan de orde is thans de ballotage der voorgestelde candid-
1896,97

daten. De Voorzitter verzoekt de H. H. de Waal en Meijboom met hem het bureau van stemopneming te willen nitmaken. De uitslag der ballotage is, dat met algemeene stemmen tot leden zijn aangenomen de H. H.: E. W. J. de Beijer, Kapitein der Infanterie N.-I. Leger en J. W. IJzerman, Hoofdingenieur bij Staatsspoor in Ned.-Indië, beiden te 's-Gravenhage; H. P. J. Baron van Heemstra, F. J. B. Sanders, P. E. Tegelberg en G. van Tienhoven, allen 2e Luit. der Infanterie, te Amsterdam; G. J. J. de Jongh, A. J. Keller, A. Luitsz, L. G. A. van der Reijden en L. Timmer, allen 2e Luit. der Infanterie, te Bergen op Zoom; J. F. Boekholt, 2e Luit. der Genie, O. L. Brower, 2e Luit. der Artillerie N.-I. Leger, G. L. N. Britt, 2e Luit. der Genie, J. Brukker, 2e Luit. der Art. N.-I. Leger, H. W. O. de Bruijn, 2e Luit. der Genie N.-I. Leger, R. R. Castens, 2e Luit. der Genie N.-I. Leger, E. J. Duetz, J. Gualthérie van Weezel, O. Gunning, P. A. van der Hoeven, en J. Kooper, allen 2e Luit. der Genie, C. P. Martherus, 2e Luit. der Artillerie N.-I. Leger, J. van Oldenborgh en W. R. A. Slicher, beiden 2e Luit. der Genie, allen te Breda; L. Krijff, 2e Luit. der Infanterie te Geertruidenberg; W. Hoogers en P. D. Visser, beiden 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te Harderwijk en H. J. Meijboom, 2e Luit. der Infanterie, te Utrecht.

De Voorzitter bedankt de H. H. de Waal en Meijboom voor de verleende hulp en geeft daarna het woord aan den heer Boogaard, tot het houden der aangekondigde voordracht over legervorming, legerinrichting en legeroefening in verband met Nederlandsche toestanden.

De Heer F. H. BOOGAARD :

I. Inleiding.

Mijnheer de Voorzitter! — mijne Heeren!

Toen de General-Majoor Netscher Voorzitter dezer Vereeniging tot mij de vereerende vraag richtte, om in het leesjaar 1896 een spreekbeurt te vervullen, werd niet alleen dat aanbod met genoegen aanvaard, maar een bewijs, dat het voorstel

in goede aarde viel, kan daaruit blijken, dat ik mij geen oogenblik behoefde te bedenken, over het ter behandeling te kiezen onderwerp.

Legervorming, legerinrichting, legeroefening, met het oog op Nederlandsche toestanden

zweefde mij dadelijk voor den geest.

Wellicht geeft deze ten top gevoerde vlag: *speciaal Nederlandsche toestanden* van sommige zijden, aanleiding tot het operen van bedenkingen.

Maken wij ons niet schuldig aan particularisme, door bij de beoefening der krijgskunde, speciaal Nederlandsche toestanden op den voorgrond te doen treden?

Om misverstand te voorkomen zij al dadelijk aangeteekend, dat wij er niet aan denken, om wijzer te zijn, dan onze kameraden van over de grenzen, die de krijgskunde op het slagveld hebben bestudeerd.

Slechts ligt het in de bedoeling, om bij de voorbereiding voor de defensie, rekening te houden, met de middelen, waarover wij beschikken.

Dus *geene omverwerping* van vaststaande beginselen; maar eene *practische toepassing* dier grondregels.

De geneesheer, die aan een armen drommel, mededeelt dat een glas port vóór het eten, en een flink glas bordeaux aan tafel, zeer heilzaam zou wezen, — die geneesheer heeft misschien de wijsheid in pacht; maar of hij een zeer practischen raad geeft, is de vraag.

Zoo ook moeten wij bij de vaststelling onzer legerinrichting, en legeroefening, letten op hetgeen ter beschikking *kan* worden gesteld.

»Minister goed, gij afgevaardigden des Nederlandschen volks» — het is mijn denkbeeldige tegenstander die spreekt — »Minister »goed; de Nederlandsche staatsschuld staat boven pari op de »beurs genoteerd, en daar treedt een oud-Kolonel op, die de »verdedigers van het door u vertegenwoordiged volk vergelijkt »met een armen patient, die zich het glas wijn moet ontzeggen »door den geneesheer voorgeschreven.»

Die denkbeeldige stem heeft tot op zekere hoogte gelijk, er mag niet bekribbeld worden waar het geldt, de handhaving van Neerlands onaf hankelijkheid.

Maar er ligt nog eene breede klove tusschen *misplaatste zuinigheid*, aanleiding gevende tot *schijnverdediging*, en eene zekere *opdringing der defensie-uitgaven*, waarbij men meer het oog heeft op *persoonlijke* belangen, dan op 's Lands *welzijn*. Dat nimmer voor vloot of leger penningen zijn uitgegeven welke bespaard hadden kunnen blijven, is eene stelling, waarvan ik de verdediging ongaarne zou aanvaarden.

Het groote vraagstuk betreffende de draagkracht der natie, wordt helaas in ons parlement, meestal op wantrouwende wijze behandeld.

Wordt geld gevraagd voor de rubriek, levende strijdkrachten, dan klinkt ons soms tegemoet, dat de reduit-stellingen den voorrang verdienen; en wordt in de oorlogsbegrooting gewezen op de belangen der doode strijdkrachten, dan was de offervaardigheid juist meer te verwachten, wanneer aan de levende strijdkrachten de aandacht was geschonken.

Als bij het *écartéspel*, vraagt de volksvertegenwoordiging niet zelden *andere kaarten*, om ten slotte toch „*zurak*” te blijken.

Maar omgekeerd vraagt de Regeering soms op hoogen toon gelden, voor *onafwijzbare* eischen, die weinige jaren later al weder in den ban worden gedaan.

Drie jaren diensttijd is het minimum — wordt op krachtige wijze betoogd,

twee jaren is voldoende, klinkt het later;

maar dan behoeven wij nog zooveel halve bataljons, volgt op de concessie;

volstrekt niet, het moeten heele bataljons zijn, verneemt men het volgend jaar.

Wij deden een greep uit den vreemde, om min of meer te verklaren waardoor hij volksvertegenwoordigers, het geloof aan *onafwijzbare eischen* soms aan het wankelen wordt gebracht.

Dat onze natie, dat vooral onze volksvertegenwoordiging geene bijzondere sympathie koestert voor de defensie-belangen, is een bekend feit, ten deele te verklaren, door de narcotische

werking van een langdurig vredes-tijdperk, met de onjuiste opvatting, dat het slechts van *ons* afhangt, om dat tijdperk onbepaald te verlengen.

Zelfs de meest vredelievende — wij zouden geneigd zijn te zeggen — de meest lamelndige staatkunde, kan niet den waarborg opleveren, om de zwaarden tot sikkels te mogen versmeden.

Is men ongeneigd *tegen* iemand te vechten dan wordt men ten slotte genoodzaakt *met* iemand te vechten.

Het is dus noodig, dat het vertrouwen tusschen Regeering en volksvertegenwoordigers ook op het gebied der defensie, herleeft, en om dat doel te bereiken, moeten de militairen zich met minimum eischen tevreden stellen, lettende — niet op hetgeen onze groote naburen doen — maar op hetgeen voor de verdediging van ons klein land, strikt noodig is. Niet meer; maar ook niet minder.

Om nu evenwel uit te maken, wat men mag verstaan onder *minimum-eischen* en waar het gebied van overvragen aanvangt, is niet gemakkelijk.

Wanneer wij hier beproefden hoofd voor hoofd als in eene graphische voorstelling, die greuslijnen te trekken, zouden wij vermoedelijk het eenvoudige bewijs leveren, dat: *evenwijdige lijnen, de zoolanige zijn, die elkander nimmer ontmoeten.*

Maar al is verschil van opvatting vooral op dit gebied te verwachten, toch wil ik trachten met u na te gaan, in welk opzicht bezuinigd *kan* worden, in welk opzicht meer gevraagd *moet* worden.

Werd ik bij deze poging alleen gedreven, door de zucht, om de defensie als het ware »voor een koopje» geregeld te zien; men zou mij als handig *kunnen*, maar als ou vaderlandslievend *moeten* betitelen.

Integendeel is het mijne overtuiging, dat wij in sommige opzichten zonder bezwaar een en ander kunnen prijsgeven.

Bij verwezenlijking dier denkbeelden kan blijken, dat één vogel in de hand beter is, dan tien in de lucht.

En nu, mijne heeren! zullen wij na deze inleiding trachten onzen vlieger te doen opgaan.

Aan u de taak, om na te gaan, of die vlieger met vertrou-

wen kan worden gevierd, dan wel of onze samenkomst heeft gestrekt, om de utopicën met één te vermeerderen.

II. Legervorming.

Het spreekwoord van den boer, die te veel hooi op de vork neemt, is te algemeen bekend, en wij mogen er bij voegen, te zeer als *juist* erkend, om dat uit het oog te mogen verliezen.

Wanneer wij heden in deze bijeenkomst, *legervorming* en *oefening* beide tot onderwerp van bespreking wilden kiezen, zou zonder twijfel de draagkracht onzer vork worden overschat: daarom zullen wij er ons toe bepalen, om de quaestie der legervorming slechts kort aan te stippen, als inleiding, tot het hoofdonderwerp: *de oefening*.

Wanneer men wil toegeven, dat een betrekkelijk *talrijke* krijgsmacht noodig is, om eenigszins aan de eischen der defensie te voldoen, dan is daarmede tevens bewezen dat aan een *volksleger* moet worden gedacht. Van de *verknochtheid* aan onze geliefde *Vorstin*, van de fiere waardeering onzer *vrijheid* en *onafhankelijkheid*, moeten wij nog op andere wijze doen blijken, dan door het ontsteken van verlichtingen, het uiten van vreugdekreten, het houden van warme redevoeringen; — offervaardigheid om die *Vorstin* te steunen, om die onafhankelijkheid te handhaven, is volstrekt noodig, om eenige beteekenis te schenken aan die vaderlandslievende gevoelens.

Hoe is het mogelijk, dat de vrede in het tot de tanden toe gewapend Europa zoo lang gehandhaafd blijft, en zulks niet-tegenstaande de zeer tegenstrijdige belangen der verschillende natiën?

Is dat uitsluitend te danken, aan de wijsheid der toongevende Rijksbestierders?

Wij gelooven het niet; wel degelijk moet ook gedacht worden, aan het *algemeen* heerschend begrip, dat een oorlog der toekomst in ontzaglijke mate invloed zal uitoefenen op de maatschappelijke welvaart der volkeren.

Voor *die* verantwoordelijkheid deinst men zeer terecht terug.

Als om zich daarvoor schadeloos te stellen, den schijn van weekhartigheid te vermijden, is de strijd overgebracht naar andere werelddeelen.

T'reurig verschijnsel, weinig bemoedigend voor de voorstanders van den eeuwigdurenden vrede!

De oorlog van de jaren 1870—'71 — nog steeds het onderwerp der militaire studiën vormende — gold tot heden als waar-schuwend voorbeeld van de ellende, welke te wachten is, wanneer twee volkeren, bestemd, om vredelievend naast elkander te leven, tegen elkander in bloedigen strijd oprukken.

Welnu — die oorlog zal slechts een schaduwbeeld zijn, voor hetgeen wellicht de toekomst ons te aanschouwen zal geven.

Is niet de draagkracht der vuurwapenen en daarmee tevens de snelheid van het vuur, is niet de trefzekerheid, ontzaglijk toegenomen, dreigen niet verdelgende ontploffingsmiddelen, met een onovertroffen vernielingskracht, bezit niet de marine de middelen om als het ware met één stoot duizenden naar den afgrond te verwijzen.

En als hulde aan die technische vernielingsmiddelen, wordt er zorg gedragen, dat *ontelbare* slachtoffers zich ten doel stellen, om geofferd te worden op het altaar van den onverzoenlijken oorlogs-god.

En toch die verliezen op het slagveld, hoe vreeselijk ook, zij vormen slechts schaduwbeelden, in vergelijking met de vele offers, welke na den oorlog worden geëischt, door *ziekte, uitputting, verminking*, en die offers worden geëischt van het meest productieve gedeelte der natiën; de mannelijke ingezetenen, in het meest belovende gedeelte des levens.

En eindelijk denke men niet licht over de *economische* gevolgen van een oorlog in de toekomst; want in het laatste vierde gedeelte dezer eeuw, is men op economisch gebied meer vooruitgegaan, dan in vele eeuwen te voren. Geheele of gedeeltelijke stilstand van den landbouw, van de nijverheid, stremming der gemeenschapsmiddelen, onttrekking der verzorgers van de gezinnen aan hunne dagtaak: — door dit alles wordt *armoede* het wachtwoord van den strijd der volkeren.

Offering van *geld* en *arbeidskrachten*, vóór dat de oorlog uitbreekt, prijsgeving van *ontzaglijke sommen*, en *kostbare menschenlevens gedurende* den strijd, *derving van inkomsten, ondragelijke schuldenlast na herstel van den vrede*. — Welk een treurig beeld!

Lees M.H. wat de Russische Staatsraad *Jean de Bloch* 1) geschreven heeft, over de economische gevolgen voor de toekomstoorlogen, en vraag dan u zelf af of ge het recht hebt, om verstoord te zijn, wanneer volksvertegenwoordigers tot bezuiniging aansporen.

Eene kleine natie kan evenwel op het gebied der krijgskunde den toon niet aangeven; maar wel kan zij er naar streven, om de eischen, aan de natie te stellen tot een *minimum* terug te brengen; dat is zelfs een *onafwijsbare plicht*.

In het jaar 1874 waren in Europa gemiddeld van de 1000 zielen der beide geslachten ongeveer 28 % mannen tot den krijgsdienst verplicht; in het jaar 1891 werd die percentsgewijze verhouding aangeduid door het cijfer 46, welk een vermeerdering in 17 jaren; men is dus op den *goeden* (?) weg, uit een militaristisch standpunt beschouwd.

Van een streven om de militaire eischen te beperken wordt voorschands in Europa weinig bespeurd. Ook voor ons is het dus zaak, om te zorgen, dat wij over een voldoende aantal weerbare mannen beschikken, — *een volksleger* — gerced om goed en bloed voor Vorstin en Vaderland ten offer te brengen.

De tijd, waarin men meende zich, als de schildpad in zijn schaal, met minimum verdedigers achter onze liniën terug te kunnen trekken, die tijd is voorbij, sedert aan de waarde der fortificatiën een bedenkelijke schok is toegebracht, door de ruimere toepassing van indirect en horizontaal vuur, met brisante projectielen.

De bescherming der doode weermiddelen mag niet gering geschat worden; maar de hoofdkracht der verdediging is te zoeken, in de »*mennekes*», in een sterk leger.

Om daarover te kunnen beschikken, zal een eenigszins

1) Zie een uittreksel in R, du cercle militaire 1896 N°. 29 en volgende

sterker contingent, en eenigszins *langere diensttijd* noodig zijn.

Om dat doel te bereiken, zonder al te grooten financieelen en persoonlijken druk op de schouders der natie te doen rusten, is het wenschelijk zich met *minimum oefeningstijdperken* te vreden te stellen.

Om niet af te dwalen van de hoofdzaak — de *oefening* — zullen wij niet trachten na te gaan, *hoe sterk* het contingent dient te zijn, en of het meest billijke stelsel van *algemeenen dienstplicht* gehuldigd moet worden.

Dit onderwerp verdient afzonderlijke behandeling.

Voor het oogenblik bepalen wij ons tot de algemeene opmerking, dat de strijdkrachten dienen te bestaan uit:

een staand leger, — de hoofdmacht der militie met een kern van vrijwilligers;

een reserve, — gevormd door de oudere lichtingen, die in vreedestijd van diensten vrijgesteld blijven;

een territoriaal leger, — gevormd door de vrijgelaten dienstplichtigen, — die onderworpen worden aan een *zeer korte* militaire voorbereiding in oefeningskampen, of wel die als arbeiders of in verschillenden werkring, aangewezen kunnen worden als hulptroepen der eigenlijke strijders. Zij behooren niet *volledig* als militair gekleed te worden; doch behoeven slechts enkele militaire onderscheidingsteekenen te ontvaugen: bijv. een pet, en een militaire werkkieel, die over de burgerkleeding wordt gedragen.

Om over dit *meerdere* te beschikken, moet evenwel de oefeningstijd van de militie der hoofdmacht beperkt worden, en nu wil het ons toeschijnen, dat een *eerste oefeningstijdperk van 6 maanden*, als voldoende kan worden beschouwd.

De vraag of deze beperking zonder bezwaar kan worden ingevoerd, dient in de eerste plaats te worden overwogen; luidt het antwoord ontkennend, dan zullen wij er van moeten afzien om meerdere eischen te stellen voor *hoogere contingent*, alsmede voor *meer doeltreffende oefening van officieren en kader*.

Het hoofddoel onzer bijeenkomst zij dus om na te gaan *of die oefening van 6 maanden voldoende vruchten kan afwerpen*.

III. Legeroefening in het algemeen.

Het personeel, dat tot de oorlogstaak voorbereid moet worden, is in drie hoofd-onderdeelen te onderscheiden :

Kader (officieren en onder-officieren).

Vrijwilligers.

Militiens.

Voor elk dier onderdeelen is eene speciale wijze van opleiding noodig, in verband met het eigenaardig standpunt, dat zij in de krijgsmacht vertegenwoordigen.

Niet oneigenaardig zou de vergelijking zijn :

van het kader met de *hersenen*, die de *bevelen* geven ;

van de militie met de *sieren*, die de *bewegingen* uitvoeren ;

van de vrijwilligers met de *beenderen*, die het *verband* bewaren.

Over de officieren heeft men nagenoeg gedurende hun geheele leven de beschikking, de gelegenheid ter oefening bestaat dus zoo *volledig* mogelijk, behoudens de beschikking over oorlogstroepen, en oorlogstoestanden m. a. w. kunnen zij niet naar hartelust over alle terreinen beschikken, en zich evenmin outslagen rekenen van de maatschappelijke voorschriften en usantiën.

De nabootsing van den oorlog — en daar is het toch om te doen — kan dus slechts onvolledig plaats hebben ; daarin zoo veel mogelijk te gemoet te komen, is een der eindpunten, waarnaar wij moeten streven, en daarvoor is *geld* noodig.

Over de onder-officieren beschikt men in den regel gedurende 6 of 12 jaar, de minderheid blijft langer in dienst.

Voor deze beroeps-militairen is de gelegenheid ter oefening — behoudens onttrekking van den dienst voor andere bezigheden — *voldoende*.

Aangevuld wordt dit kader door militie- en reservekader, waarmede men zich voorstelt in een minimum tijd, een maximum bedrevenheid te kunnen bereiken.

In strijd met de verwachting van velen kan op enkele gelukkige uitkomsten, bij de oplossing van dit moeielijk vraagstuk gewezen worden ; hetgeen goeden moed geeft voor een tijdstip, waarop de beginselen der *lejevorming* zullen worden herzien.

Het aantal vrijwilligers, waarover men beschikt, is veel te gering; in plaats van een *kern* te vormen, die van zessen klaar is, wordt bovendien het grootste gedeelte voor nevenbaantjes bestemd, waardoor de geoefendheid niet zelden te wenschen overlaat.

Zeer wenschelijk zou het zijn voor die huishoudelijke werkzaamheden: toezicht op wapenkamer, rustkamer, deponceerkamer, enz. te beschikken over niet meer geheel valide of gepensioneerde militairen, zoodat de valide vrijwilligers feitelijk *wel* de kern bij de oefeningen kunnen vormen.

Eindelijk beschikt men over de militiens, die naar veler meening te kort onder de wapenen blijven.

Het is geene inconsequentie wanneer ik in dit opzicht nog verder ga; dit geschiedt niet omdat ik meen, dat de militie *te lang* geoefend wordt; maar omdat nu eenmaal de omstandigheden nopen, ballast over boord te werpen ten einde een ander gedeelte der lading te redden.

Wij zien dus, dat de gelegenheid ter voorbereiding tot de oorlogstaak, eene afdalende reeks vormt; maar tevens kan er uit blijken, dat men dan toch wel in de gelegenheid is, om althans de aanvoerders -- de officieren en het kader, -- zoo goed mogelijk te oefenen, wanneer men er in mocht slagen, de bezwaren uit den weg te ruimen, welke zich daartegen verzetten, gebrek aan troepen, gebrek aan terrein en gebrek aan tijd.

Wij zullen zien, in hoe verre zulks mogelijk is te achten.

De stelling, die ik daartoe zal opwerpen, is deze: de oefening van de troepen, *kan* eenigszins beperkt worden, de oefening van het kader, de kern, *moet* uitgebreid worden als zijnde het eenige gedeelte van de krijgsmacht, dat zich *geheel* aan zijne taak kan wijden.

IV. De rekruten-opleiding.

Om van het mindere tot het hoogere op te klimmen, kiezen wij het eerst de rekruten-opleiding tot onderwerp van beschouwing.

Ter zake meen ik te mogen wijzen naar mijne studie, voorkomende in de Mil. Gids 1892 N°. 2, 3, 4 en 8 Bl. 135—142, 155—179, 229—249, 296—305.

Aangezien beknoptheid voor mij is aangewezen om voor discussie voldoende tijd over te laten, wordt naar dit pleidooi verwezen.

Hetgeen men den rekrut heeft te leeren, is *niet* zoo bijzonder *moelijk* of *zwaar*, doch wel het is hem geheel *vreemd*; hij wordt verplaatst in toestanden, waaraan hij vroeger nimmer dacht, ziet rondom zich zaken, die hem nimmer onder de oogen kwamen, hoort een taal spreken, die hem als latijn in de ooren klinkt.

Geen wonder, dat hij zich *niet* bepaald *thuis* gevoelt.

Dat vreemde, dat zich bewegen in onbekende sferen, is niet alleen een bezwaar voor den rekrut, het is ook eene moeilijkheid voor den onderwijzer, vooral voor den minder ontwikkelde, die zich niet gemakkelijk kan verplaatsen in den toestand van den *omgewijde*, die niet spoedig begrijpt wat hem onderwezen wordt.

Soms laat de instructeur zich verleiden, tot een: »weet je *dat* nu nog niet stomme kerel”, — terwijl er meer termen zouden zijn, om te twifelen aan de duidelijke, vooral begrijpelijke, voorlichting van den onderwijzer zelve.

Mocht men mij straks tegenvoeren, »ik ken onderwijzers, die als model mogen gelden”, dan zal ik er gaarne op laten volgen: »dat ze mij evenmin onbekend zijn;” maar dat bewijst nog niets voor het algemeen.

Waarom studeeren onze jongens over het algemeen liever of gemakkelijker aardrijkskunde dan geschiedenis?

Omdat de aardrijkskunde hun wat te *zien* geeft — zij het ook in kaart —, de geschiedenis daarentegen is zuiver theorie over onbekende toestanden.

Die wenk moet men zich ten nutte maken; men late de rekruten veel *zien*, ze moeten *zien* marcheeren, *zien* exerceeren, *zien* schieten, wapens *zien* schoonmaken, enz. enz., en dat zien moet gepaard gaan met oordeelkundige *toelichting* van een onderwijzer.

Daarna late men hen zelf uitvoeren, waarbij dan de toelichting betrekkelijk kort kan zijn.

Wordt op die wijze de *groot* ingeleid in het militaire stelsel, tevens moeten de gymnastische oefeningen strekken om het *lichaam* voor te bereiden tot den krijgsdienst.

Niets is gemakkelijker dan dit stelsel belachelijk te maken, door bijv. op een plaat, de oude manschappen exerceerende voor te stellen, terwijl de rekruten, op besproken plaatsen, in stalleten of op balcon enz. op hun gemak naar die evolutiën zitten te kijken.

Men kan de zaak ook anders voorstellen, wanneer bijv. om 9 uur de oefening begint, kunnen enkele geoefenden gedurende een kwartier of half uur, eenige bewegingen ten aanschouwen van de rekruten uitvoeren, om daarna, geoefenden en ongeefenden, ieder hun eigen gang te laten gaan.

Het ontbolsteren der rekruten, waardoor zij als het ware met een laag militair vernis worden bedekt, kan in betrekkelijk korten tijd — stel 14 dagen — plaats vinden.

Vanaf dat oogenblik, waarop zij „*stelle quelle*” mee kunnen doen, moet men trachten hen zooveel mogelijk in meer uitgebreid verband, in onderdeelen van grootere sterkte te doen optreden, hetzij door de rekruten onderling tot grootere onderdeelen samen te voegen, hetzij door hen met de geoefenden samen te doen optreden.

Het is duidelijk dat wij met het oog op den beschikbaren tijd, niet te zeer in details kunnen treden, en dat is ook onnoodig, in verband met de verwijzing naar de behandeling dezer stof in den Mil.-Gids.

Wat daar gezegd is van de bereden artillerie geldt in beginsel ook voor de rekruten der andere wapens.

Wanneer men de rekruten: aanvankelijk vooral *aanschouwelijk* onderwijs geeft, *niet te lang* blijft stilstaan bij de *beginselen*, maar *geleidelijk opklimt* tot het hoogere, daarbij door herhaling de volmaking nastrevende; wanneer men vooral *breekt* met het stelsel van *theorie* houden, het opdreunen van velerlei, dat van ondergeschikt belang is te achten, en eindelijk over *lokalen* beschikt, om bij *ongunstig weder* den tijd niet nutteloos te

doen voorbijgaan, dan gelooven wij, de rekruten in *zes maanden* al datgene te kunnen leeren, wat zij noodig hebben te weten.

Het is duidelijk, dat voor de speciale wapens andere eischen moeten worden gesteld, hoewel ook daar beperking niet geheel onmogelijk is.

Wij zien tegenspraak tegemoet, en verwachten dat men ons de woorden »een laagje vernis» voor de voeten zal werpen. Zeker moet worden toegegeven, dat herhaling van het onder-richt dringend noodig is; maar of nu de herhaling in de wintermaanden, na de eerste oefening in de zomermaanden, veel nut zal afwerpen, betwijfelen wij ten sterkste.

Het »feu sacré», de zucht om zich op de hoogte te stellen van hetgeen de oude soldaten kennen, gaat er zoo'n beetje nit, zoodra het programma is doorloopen, om plaats te maken voor het, zekere »laisser-aller», dat dan soms van de andere kameraden wordt overgenomen.

De *herhaling* der oefening werpt meer nut af, wanneer die in *latere* jaren plaats heeft, om aan de eene zijde te zorgen dat het geleerde worde onthouden, en aan de andere zijde door die tijdelijke versterking, althans voor korten tijd te kunnen nitrukken met troepen, eenigszins de oorlogsterkte nabij komende.

Wanneer men een volksleger wil vormen, waarvan de reserve-troepen nog teren op hetgeen zij in den militietijd hebben geleerd, dan is het dringend noodig om *niet al te zuinig* te zijn met die zoogenaamde *herhalingsoefeningen*; en om dat stelsel te *kunnen toepassen*, moet men zich met een *minimum van eersten oefeningstijd* tevreden te stellen.

Laten wij ons voor een oogenblik vleien met de hoop, dat tegenstanders genegen zullen worden gevonden, om toe te geven dat men *in zes maanden* — bijv. van 1 April tot 1 October, — aan de rekruten *het hoog noodige kan leeren*, dan zal zonder twijfel toch protest aangeteekend worden tegen een dergelijk stelsel, omdat men daardoor de gelegenheid mist om den militairen geest, *de discipline*, als het ware door de jonge soldaten te doen opnemen, dezen in vleesch en bloed te doen doordringen.

De bedenking is niet geheel zonder grond, toch doet zij ons niet wankelen.

Het zou weinig moeite kosten, om door voorbeelden uit de krijgsgeschiedenis aan te toonen, hoezeer jonge, weinig geoefende soldaten — franc-tireurs bijv. — het onderspit moeten delven tegenover goed gedisciplineerde, beproefde oude krijgers; hoewel bij meer aandachtige beschouwing dier krijgsbedrijven toch meestal zal blijken, dat die gedisciplineerde troepen ook beter *aangeroerd* en door meer of beter *artillerie* ondersteund werden.

Door de beteekenis der militaire discipline gering te schatten, zou men evenwel blijken geven van gebrek aan gezond verstand, want het is zelfs aan leeken duidelijk, dat die eigenschap in den oorlog niet gemist kan worden.

Hoe kweekt men die discipline aan en hoeveel tijd is daarvoor noodig?

Discipline is een karakter-eigenschap; een jong mensch, die in huisgezin en op school, orde en regelmaat heeft geleerd, zal in betrekkelijk korten tijd de beginselen der discipline in zich kunnen opnemen.

Een kind met verwaarloosde opvoeding, grootgebracht in de beginselen van ongebondenheid, van wrok tegen maatschappelijke toestanden zal, eenmaal in de gelederen tredende, zich moeielijk naar de discipline kunnen schikken.

Hoeveel *tijd* er wordt vereischt om discipline te *leeren*, is dus niet gemakkelijk in algemeenen zin aan te geven, en hangt af van het betrokken individu.

Mochten voorstanders van langeren dienstdaag van mij het bewijs vergen, dat om het doel te bereiken, zes maanden juist genoeg is, dan zullen zij zich teleurgesteld zien, want integendeel zou men mij bereid vinden voor langeren eersten oefeningstijd een pleidooi te leveren, wanneer deze quaestie *geheel zelfstandig* werd behandeld.

Maar juist het cellulaire stelsel, als ik het zoo noemen mag, is oorzaak dat wij menigmaal op een dwaalspoor terecht komen. Wat wij daaromtrent verstaan, zij even aangestipt.

Vraag morgen aan den commandant der stelling van Am-

sterdam, wat hij behoeft, om deze volkomen weerbaar te doen zijn.

Richt dezelfde vraag tot den commandant der N.-Hollandsche waterlinie, tot alle andere stellingcommandanten; ge zult zeer vertrouwbare gegevens verkrijgen.

Treedt daarna in debat met de hogere autoriteiten van het veldleger, met de inspecteurs der wapens en de chefs van dienstvakken.

Zij allen zullen, na hun blik te hebben doen gaan over hetgeen voor hun *cel* noodig is, *minimum*-eischen op den voorgrond stellen.

Maar de som van al die lage(?) ramingen zal klimmen tot een *maximum*-cijfer, waarvan getuigd moet worden, dat het *onbereikbaar* is.

En nu overwegende, dat er gedacht moet worden :

- 1°. aan ruime gelegenheid om officieren en kader te oefenen;
- 2°. aan goede en moderne oorlogswapenen ;
- 3°. aan verdedigbare stellingen ;
- 4°. aan voldoende geoefende soldaten ;

dan is het duidelijk, dat men op weg is naar een *maximum*, dat bezuiniging doet eischen.

Vermindering van den eersten oefeningstijd bij de militie van de niet speciale wapens, kan leiden tot eene vrij belangrijke bezuiniging, want het geldt hier een product van het aantal personen, het aantal dagen en de kosten per dag.

Ik weet dat vele en hooggeplaatste autoriteiten zich met kracht tegen dergelijke bezuinigingen hebben verzet, en wellicht op niet te verwerpen gronden; maar dan stellen wij de vraag: waarom zich krampachtig vastgeklampt aan de *volle eischen* van de *soldatenoefening*, terwijl men zoo gemakkelijk heenglijdt over *onvoldoende gelegenheid* ter oefening van *officieren en kader*; waarom zwijgt men, als te dien opzichte een »te duur” wordt vernomen; en stelt men zich à quatre voor die winteroefeningen met minimum-succes?

Waarom? — omdat men meer waarde hecht aan den werkring van den *instructeur*, dan aan dien van den *troepenaanvoerder*.

Hoe dat komt? — Wij zullen er het antwoord niet op geven; een ieder beantwoorde de vraag, voor zich zelf.

In mijn dienstitijd steeds veel contact gezocht en gevonden hebbende met de infanterie, is door mij meermalen getracht dit vraagpunt ter sprake te brengen.

Dat de compagniën, in de wintermaanden belachelijk weinig talrijk waren, was de algemeene gegronde klacht; maar klemmende bewijzen, dat de winteroefeningen nuttige rente afwerpen, mocht ik niet vernemen.

Hoogstens kon men aantoonen, dat zij *niet geheel doelloos* waren; — nu dat geven wij gaarne toe; maar is dat motief niet te zwak, om den langeren dienstitijd te wettigen?

Het hoofdbezwaar is daarin te zoeken, dat men nog niet de formule heeft gevonden, om officieren en kader zonder troepen, en zonder papieren nasleep, te oefenen.

Zoodra men daarin geslaagd zal zijn, zal ook de vraag naar die toch altijd zeer zwakke compagniën veel van hare beteekenis verliezen.

Kan men met het oog op wachtdienst enz. niet beneden zekere sterkte afdalen, dan moet met dien eisch rekening worden gehouden; maar tegen overdrijving zij dan toch gewaarschuwd.

De bewering dat men ook gedurende de wintermaanden voldoende gelegenheid vindt ter voorbereiding voor de oorlogstaak schijnt ons onhoudbaar; wel kan nog getracht worden naar verdere inwijding in den krijgsmansgeest, aankweeking der discipline enz.

Wordt deze eisch op den voorgrond gesteld en gehandhaafd, dan vragen wij op onze beurt: doet ge in die eerste zes maanden *alles* wat in uw vermogen ligt, om dien geest van discipline aan te kweken.

Welke middelen staan daartoe ten dienste?

Zij zijn van driërlei aard.

1ste het *stramme ererereeren*.

2de de *dagelijksche dienst*.

3de de *besprekingen*.

Het gevoelen, dat allen moeten uitvoeren wat één gebiedt,

de kracht van het commando, wordt het beste aangekweekt door het stramme exerceren.

Het vereenigen van sterke — altijd betrekkelijk sterke — afdeelingen, onder één commando geeft een zekeren klem aan den pas, aan de handgrepen enz., waardoor in hooge mate het militaire gevoel wordt ontwikkeld.

Persoonlijke ervaring doet mij aldus spreken. Onder het oude régime, heb ik als Luit.-Adjutant verscheidene lichtingen gevormd; elke oefening werd in die tijdperken besloten door een gezamenlijk optreden onder één commando, dit gold niet alleen voor voet-exercitiën, ouderwets gesproken pelotons- of compagnies-school, doch die vereeniging onder één commando werd ook toegepast bij geschutbediening, manoeuvre de force enz., daarbij altijd vlg geexerceerd, eenigszins den oorlogstoestand nagebootst.

Drie voordelen werden daardoor verkregen: in de eerste plaats vonden de militairen de oefeningen *aangenaam*, in de tweede plaats, waren zij *veel spoediger afgericht*, dan in den regel het geval was, in de derde plaats zat er spoedig een zeker *militair »snit»* in.

Een paar maanden geleden ontmoette ik een oud-militair, die vele jaren geleden onder mijne orders had gediend. Hij was burger, en ik gepensionneerd. Van »vleien” dus geen sprake.

»Een ding wordt u nog altijd nagegeven” — zoo zei hij o.a. — »exerceren was in den regel vervelend, maar onder u was het compleet een genot; daar was maar één roep over.”

Die zwakke aanhaling van lofuiting — ik ben op dat gebied heusch niet verwend — vergeve men mij, als noodig voor het betoog.

Als tegenhanger moet ik wijzen op een officier, blakende van ambitie, met eene toewijding boven alle verdenking verheven, en die geheel in strijd met het zooeven aangegeven beginsel, bij de opleiding zijner rekruten op de meest stelselmatige wijze te werk ging, *nooit* tot een volgende oefening overging voordat de voorafgaande *geheel* werd gekend. Dat troepje, na twee maanden vergelijkende met een ander, volgens andere be-

ginselen opgeleid, was bepaald zeer achterlijk. Erkend moet worden, dat van het *einde* der geheele oefenings-periode de uitkomsten, niets te wenschen overlieten; maar ten koste van *meer* tijd, *meer* inspanning, *meer* verveling, *minder* gelegenheid, om ook aan andere noodige oefeningen de aandacht te schenken. Aannemende — niet toegevende — dat het meer stelsmatige opvoedingsstelsel het beste is, dan komt de vraag ter sprake, of wij over den noodigen tijd beschikken, om langzame opleidingen te huldigen, en daarop moet het antwoord luiden: dat de Nederlandsche toestanden integendeel eischen, om te woekeren met den tijd, door een snel en kort verloop der oefening, met meerdere herhaling, om het geleerde te onderhouden.

Het betrekkelijk spoedig optreden in grooter verband, is niet alleen nuttig voor de oefening zelve, maar ook voor de aankweeking van den militairen geest, de discipline.

Ook de wijze van opvatting van den *dagelijkschen dienst* kan strekken, om de discipline aan te kweken.

Elk appél, elke marsch van de kazerne naar het oefenings-terrein, moet als oefening worden beschouwd. Ook hierbij is het voorbeeld alles; — de officier bijv. die met nonchalance een groot zijner minderen beantwoordt, verliest het recht, om ooit te klagen, over gebrek aan tijd, om discipline te onderwijzen.

Hiermede wordt niet bedoeld, dat de soldaat als het ware voortdurend als in een ijzer harnas geklemd moet zijn; integendeel rust worde hem in ruime mate geschonken; maar hij mag zich die niet toeëigenen, in, wat ik zou meenen te mogen noemen: stramme oogenblikken.

De chambrée is zijn rustplaats, de cantine zijn uitspannings-lokaal, hij geniet daar vrijheid, evenals in de oogenblikken van rust, gedurende de oefening. Maar klinkt er een commando, een signaal, dan moeten *allen*, ook de oude soldaten, ook het kader, ook de officieren zoo vlug en zoo flink mogelijk, de militaire houding aannemen, zich scharen onder de hoede der heilige discipline.

Ook de *besprekingen* kunnen strekken om de discipline ingang te doen vinden en zijn wellicht als een *hoofdtzaak* te beschouwen, waarop te weinig wordt gelet.

Wat discipline is, leert de rekrut begrijpen door de stramme oefening, door den dagelijkschen dienst.

Waarom die noodig is, moet den soldaat geleerd worden door verhalen uit de krijgsgeschiedenis, door voordrachten en besprekingen, vooral van de zijde der officieren; eindelijk door het verstrekken van degelijke militaire literatuur.

Wie nimmer in dezen geest met zijne »jongens» heeft gesproken, die opvoedende taak heeft veronachtzaamd, verliest ook al weer het recht om te klagen, over het gebrek aan tijd, ter aankweeking van de discipline.

Men moet het rijsje buigen als het joug is; — het is zulk een vruchtbare en dankbare taak, de jonge soldaten in te wijden in den militairen geest; juist door het vreemde van den toestand waarin zij zich verplaatst zien, zoeken zij steun en voorlichting; — biedt hun op tegemoetkomende wijze de hand en ge zult er u nimmer over beklagen.

Moge *het* kapitaal op de beurs minder rente in de toekomst beloven; *dat* kapitaal — ik spreek uit ervaring — werpt honderdvoudige rente af, vermindering van dien rentestand is niet te vreezen.

En nu ten slotte nog dit: hebt ge den soldaat geleerd *wat* discipline is, en *waarom* die niet kan worden gemist, dan moet hij nog leeren de discipline te *waardeeren*.

Daartoe wordt vereischt van de zijde der meerderen:

belangstelling in het lot van den soldaat; een opwekkend woord, wanneer zware diensten gevergd moeten worden; maar bovenal en immer stipte *rechtvaardigheid*.

Eene discipline, gegrond op willekeur en misbruik van gezag, waarbij herstel van rechtmatige grieven, feitelijk onmogelijk is, verdient eene andere benaming en werpt geene goede vruchten af in de uren des gevaars.

In ernst, wie geen kans ziet om een normalen rekrut — van enkele ongezeggelijke naturen spreek ik niet — in zes maanden tijd, de beginselen van discipline te leeren, zal die taak

evenmin in een jaar of in twee jaar tot een goed einde brengen.

Aangezien een gedeelte der militie, immer langer onder de wapenen moet worden gehouden, voor het gaande houden van den dienst, kan men daartoe bij voorkeur die personen aanwijzen, welke veelvuldig gestraft moesten worden. Daardoor wordt een premie gesteld op ijver en goed gedrag en de nog niet geschoolde miliciens doorloopen daardoor als van zelve een nakuur.

V. Compagniesgewijze opleiding.

Wij moeten nog een oogenblik stilstaan bij de compagniesgewijze opleiding.

Ik geloof niet geheel bezijden de waarheid te zijn, door de bewering, dat ik gerekend mag worden tot de eerste voorvechters voor dat stelsel.

Het was in de dagen, toen de Generaal Knoop nog de redacteur was van de »Nieuwe Militaire Spectator», toen door mij een lans werd gebroken voor die zelfstandige opleiding; er werd toen evenwel niet veel notitie van genomen; de vrucht was nog niet rijp.

Later werd het stelsel herdoopt als de methode Prins, en toen scheen het juiste oogenblik voor de toepassing aangebroken.

Ik heb het stelsel als kapitein en in de hoofd-officiersrangen doorgemaakt en meen er dus wel eenigszins over te kunnen oordeelen.

Nog steeds blijf ik het beginsel, dat de comp.-commt. invloed uitoefent op de vorming zijner rekruten, die *hij* later moet aanvoeren, als juist beschouwen, maar dat aan het stelsel ook nadeelen kunnen kleven, werd door mij indertijd als kapitein reeds hertoogd.

Het zou ons te ver voeren, dit trouwens reeds veel besproken oefeningsstelsel gedetailleerd in zijne voor- en nadeelen te beoordeelen; daarentegen zullen wij in verband met hetgeen in deze voordracht werd opgemerkt, slechts op één bezwaar wijzen.

Er worden *te veel* instructeurs voor een *te gering* aantal élèves bezig gehouden; door dat gering aantal rekruten bestaat bovendien niet voldoende gelegenheid om het stramme exer-

ceeren, in grooter verband, als aankweeking der discipline te doen beoefenen.

Als ik mij zoo mag uitdrukken, heb ik »een broertje dood» aan onnoodig bezig houden, vooral van officieren, waaraan men in ons leger maar al te groote waarde hecht.

Een minimum van toezicht, maar dan ook goed uitgeoefend, verdient de voorkeur boven die, tot militaire causerieën aanleiding gevende, vereenigingen van officieren.

Klinkt wellicht een stem: »ge denkt, o spreker! aan lang vervlogen tijden», dan antwoord ik »je prêche donc les convertis»; mijn klacht wordt dan omgezet in een vreugdekreet.

Maar, wanneer men den blik laat gaan over een exercitieveld van een groot garnizoen, dan zien wij toch een betrekkelijk groot aantal op en neer wandelende officieren.

A quoi bon ?

»Er moet toch toezicht zijn!» zal men zeggen, zeker, maar niet altijd, niet voortdurend, men moet ook aan het kader vertrouwen schenken, om hen zelfstandigheid te leeren. In oorlogstijd zullen vele officiersplaatsen ledig zijn.

En wanneer dan de sergeant, die eene beslissing moet nemen vraagt: »waar is de Luitenant?» en hij krijgt »niet thuis», hoe zal het hem — de *onmondige* — dan te moede wezen.

Indien er op elk exercitie-veld, altijd één officier aanwezig was, met algemeen politie toezicht, om b.v. ruwheden enz. te voorkomen, om bij ongunstig weder machtiging te geven tot inrukken, om bij ongevallen maatregelen te treffen, zou dat niet voldoende zijn?

En zou dan het eigenlijke toezicht op de comp. gewijze oefening, niet moeten worden uitgeoefend door de kapiteins? Of moet eerst een luitenant komen toezien op het kader en later de kapitein komen, om toe te zien of dat toezicht wel behoorlijk wordt uitgeoefend.

Dubbel toezicht, met verdeeling van verantwoordelijkheid is af te keuren.

De comp. commt. is niet de generaal over zijn compagnie, maar de commandant; *hij* moet toezicht uitoefenen, vorderin-

gen beoordeelen van zijn troep; — wie het doel wil, moet ook de middelen willen.

Alomtegenwoordigheid wordt hiervoor volstrekt niet geëischt.

Dus hebben de luitenants bij deze opvatting geene bemoeiing met de rekrutenopleiding?

Dat is onze bedoeling niet; meer belangrijke oefeningen, worden daarentegen aan die officieren opgedragen en vooral worden zij belast met besprekingen ter ontwikkeling van den rekrut, om dezen, met vermijding van stadhuiswoorden, in de militaire wereld in te leiden.

Nu weet ik wel, dat het voor een jong officier, pas van de Academie komende, zeer nuttig kan zijn, om een oud ervaren onder-officier te zien omspringen met die rekruten. Ik wensch dan ook geen algemeen en stellig verbod, waardoor *alle* luitenants gebannen worden van die eerste opleiding — de ontbolstering der rekruten; maar ik geloof stellig en zeker, dat men thans in andere richting overdrijft, en daartegen dient geprotesteerd.

Door bij het begin, bij het einde of bij eene speciale oefening de oude manschappen met de rekruten te doen samenwerken, kunnen meer uitgebreide oefeningen worden gehouden; ook door afspraak met collega's, kunnen die rekruten van verschillende compagnieën van tijd tot tijd vereenigd worden, om een sterker verband te vormen.

Eindelijk kan ook de bataljons-commandant dergelijke vereenigde oefeningen bevelen.

Daarmede komen wij weer in strijd met het cellulaire stelsel, niet verder kijken, dan de neus lang is.

Wanneer er kinderen op onze stoep spelen dan is men allicht geneigd, al veroorzaken zij hoegenaamd geen schade, te roepen: »jongens wil je wel eens van die stoep afgaan!

Die kreet: »van de stoep af”, wordt zoo dikwerf in het leger gehoord en onder allerlei vorm, maar steeds met de grondgedachte: »ik moet mijn gezag handhaven.

Nu, dit is uitstekend, maar door overdrijving kan het ook belachelijk worden.

Ik heb — overigens verstandige en bevriende collega's —

zien plukharen, omdat de manschappen van de 23^e batterij, abusievelijk een kanon van de 24e batterij hadden gebruikt; nu in den regel is »ieder het zijne" te verkiezen, maar om nu de wenkbrauwen te fronsen, alsof zoo'n stalen kanon zou wegsmelten wanneer onbevoegden er even aanraken, dat is toch belachelijk.

En op het gebied van paarden geldt het: *ne touchez pas à la Reine*, in nog veel hoogere mate.

Nu vrees ik ook, bij dat stelsel van sporadisch *vereenigde* oefening de klacht te hooren: »als *mijn* rekruten, waarvoor *ik* verantwoordelijk ben, van tijd tot tijd, al is het nog zoo kort, onder *ander* bevel exerceeren, dan valt mijn *geheele* stelsel in duigen, dan blijf ik niet meer de verantwoordelijke persoon; mijn ambitie is gefnuikt," m.a.w: »Jongens, blijf van mijn stoep af!"

Vergeet niet, M. H., dat wij bezig zijn samen na te gaan, wat wij kunnen doen om de discipline spoedig ingang te doen vinden. Wie het doel wil, moet ook de middelen willen; en dat middel is: *veelvuldig optreden* in betrekkelijk *sterk verband*.

Ook de militaire muziek kan daartoe krachtig medewerken; in die garnizoenen waar over muziek wordt beschikt, moet daarvan als oefening in het marcheeren partij worden getrokken; daardoor wordt de militaire geest opgewekt. De rekruten moeten zoo spoedig en zoo dikwerf mogelijk met muziek naar of van het terrein worden begeleid. Eenmaal 's weeks een militaire marsch voor het geheel, ook met muziek, is zeer gewenscht.

»Blijf van mijn stoep af" roept de kapelmeester, ik moet »die Stumme von Portici" repeteeren.

Neen mijnheeren, van die stoep en van dat »Stumme" argument willen wij niets weten.

Laat de »unvollendete" van Schubert op het programma plaatsen, dan blijft er misschien nog wel een oogenblik beschikbaar voor den troep.

Alzoo recapitulerende vragen wij: laat de rekruten in den aanvang veel *zien*;

men antwoordt wellicht: wij kunnen de geoefenden daarvoor niet missen;

en dan wij weder: laat de rekruten veel *hooren*, houdt met hen leerzame en onderhoudende besprekingen;

men antwoordt wellicht: nu ja, een enkele maal, maar op den duur is dat te kras, dat kan men niet vergen!

wij vragen: laat de rekruten veel *gevoelen*, door vereenigde oefening in sterker verband, onder één commando;

men antwoordt wellicht: dan gaat de stelselmatige opklimming verloren;

eindelijk: laat ze *voelen en hooren*, door meermalen op de tonen der militaire muziek te marcheeren;

en ge antwoordt: onmogelijk, de H.H. musici moeten in de sociëit Kunstmin of bij eene andere min, het Schlummerlied spelen.

Goed, dan gaan wij van uw stoep af, omdat ge ons wegjaagt. Maar als er dan sprake is van eene poging, om in zes maanden discipline aan te kweeken, dan moogt gij — ik bedoel *die* tegenstander — niet medespreken, want gij zijt door het Schlummerlied in den dut geraakt; ge werkt niet mede, omdat ge niet *will*.

En vergeet niet: het leger bestaat niet voor u en uw stelsel, maar gij zijt voor het leger en — voor het vaderland!

VI. Samenwerking der wapens.

Hebben wij getracht in het eerste gedeelte onzer lezing, de meening ingang te doen vinden, dat een eerste oefeningstijdperk van 6 maanden voor het niet speciale gedeelte van ons militieleger voldoende is te achten, thans zullen wij een blik slaan op de tactische vorming van officieren en kader.

Als inleiding tot dit tweede gedeelte zou ik mij gaarne de vrijheid veroorloven, U te herinneren, dat in *elke* période van het gevecht, *samenwerking der wapens* op den voorgrond treedt.

Een axioma, als men wil; — het is toch wellicht niet geheel overbodig, op dit axioma, als in een tooverlantaarn — vluchtig den blik te slaan.

De allereerste verkenning, door zelfstandig vooruitgezonden cavalerie; — dat is toch een onderdeel van het gevecht, waarbij die samenwerking buiten beschouwing kan blijven, hoogs- tens kan er sprake zijn van de toevoeging der rijdende batterijen, — zoo zullen velen beweren.

Zij kunnen zich daarbij beroepen op tactische voorschriften, welke herinneren, dat men de cavalerie »geen blok aan het been» mag binden; zoodat zelfs de toevoeging van rijdende Artillerie *wel* overwogen dient te worden.

Van een gecombineerd optreden, in de eigenlijke beteekenis van het woord kan dus geen sprake zijn.

De cavalerie-tactiek heeft al heel wat pennen in beweging gebracht.

Nadat eerst de verbeterde vuurwapenen oorzaak waren, dat de ruitery verscheidene sporten lager op de tactische ladder kwam te staan, wist het bereden wapen bij uitnemendheid, langzamerhand het verloren terrein te herwinnen. Als *vecht*-wapen was de beteekenis verminderd maar als *verkennings*-wapen bleef de waarde onaangevochten, de strategische veiligheidsdienst, was en bleef het gebied, waarop de cavalerie zich had te onderscheiden.

Dat bij die verkenning het gevecht niet geheel buitengesloten blijft, behoeft geen betoog.

Nauwelijks had de cavalerie zich mogen verheugen over het herwonnen standpunt, toen zich een nieuw bezwaar deed gelden.

Het *rookloos kruit*, veroorzaakte een bedenkelijke moeielijkheid bij de verkenning; *waarnemen uit de verte* beloofde slechts matig succes, *naderen tot op geweerschotsafstand* deed ernstig gevaar vreezen.

De leuze der cavalerie moge nog steeds zijn: *meer wagen, dan wikken*; toch is het een feit, dat dappere ruitery, die geene volledige inlichtingen kan verstrekken, en bij haar pogen ten onder gaat, onze bewondering kan wekken, maar weinig nut voor de defensie afwerpt.

Door deze overwegingen is dan ook in den lateren tijd meer en meer gebleken, dat de cavalerie den steun der Infanterie, ook bij de inleiding van het gevecht, bezwaarlijk kan missen.

Die steun is van tweeledigen aard:

a. het vormen eener soort *reserve*, waarop de ruitery zoo noodig kan *teruyttrekken*, wanneer zij voor overmacht moet wijken;

b. het *voortzetten* der *verkenning*, wanneer de cavalerie daartoe onmachtig blijkt.

De groote tactische moeielijkheid, waarop men bij de toepassing van dit beginsel stuit, is:

a. het reeds genoemde gevaar, om de cavalerie een *blok aan het been* te binden;

b. het gevaar om de steun denkbeeldig te doen zijn door *gebrek aan contact*, tusschen de bereden en onbereden troepen.

Infanterie op wagens was tot dus ver het wachtwoord, waarmede druk geschermd werd, vooral bij de oefeningen op de kaart; de waarde van dit half en half rijdend wapen, werd evenwel niet zelden *overschat*.

In onze dagen vinden wij evenwel een machtig hulpmiddel, in de *strijdbare wielrijders*, bij nitnemendheid geschikt, om aan den onderworpelijken tactischen eisch te voldoen.

Het is dus duidelijk, dat hetgeen wij hier aanstippen, voldoende stof zou opleveren voor een speciale behandeling in eene lezing dezer vereeniging, wij komen er wellicht elders in anderen vorm op terug.

Ons doel, bij het ter sprake brengen, is alleen, om te doen uitkomen, dat ook op het gebied, waar in vroegere jaren de *cavalerie alleenheerscheresse* was, in de toekomst *samenwerking der wapens* geboden zal zijn.

Dit toegevend, mag het overbodig heeten om de noodzakelijkheid dier samenwerking in de *overige tijdperken van het gevecht* te betoogen. Daarover slechts een paar woorden:

Het *voorhoedegevecht* — de voortzetting der verkenning, — waarbij de aanvaller als het ware nagaat:

»*of de kans van slagen voldoende is,*» en de verdediger zich tracht te vergewissen:

»*of het geraar onder de oogen kan worden gezien*» — dat voorhoedegevecht is een beeld van den veldslag, op $\frac{1}{10}$ van de ware grootte.

De Cavalerie *zoekt*;

de Infanterie tracht *door te dringen*;

de Artillerie overwint *ernstigen weerstand*.

Samenwerking treedt dus op den voorgrond.

»Maar — in het eerste *hoofdtijdperk* van het gevecht de *geschutstrijd*, is toch de Artillerie alleenheerscheresse! — zoo vragen anderen.

Geenszins.

Bij sommige manoeuvres ontvingen wij den indruk, alsof dat tijdperk van het artillerie-duel, eigenlijk eene rustpauze was voor het hoofdwapen.

Niets is minder waar.

Ook de bestrijding van dit wanbegrip, door enkelen gehuldigd, zou een avond kunnen vullen.

Laten wij er slechts dit van zeggen: de artillerie schiet, om de eigen Infanterie vrijheid van beweging te verschaffen, wanneer de Infanterie meent te moeten wachten, tot het laatste vijandelijk kanon is »niedergekämpft», dan wacht zij *te lang, te vergeefs*; de Artillerie wordt *niet vernietigd*; maar er breken oogenblikken van machteloosheid aan, daarvan moet de Infanterie der tegenpartij gebruik maken.

In de eerste plaats moet de Infanterie het artillerie-duel door *bescherming* mogelijk maken; — in de tweede plaats moet zij partij trekken van elk door het geschut verkregen overwicht, dat is alzoo de hoogst belangrijke taak van het hoofdwapen in dit gevechtstijdperk.

Onwillekeurig laten wij ons medesleepen, op tactisch gebied: »het bloed knipt, waar het niet gaan kan.»

Maar wij herinneren ons den eisch tot zelfbeperking, en hernemen daarom ons betoog, vertrouwend genoeg gezegd te hebben, om te doen vaststellen, dat *samenwerking der wapens* de eisch van den dag is.

VII. Oefening van officieren en kader in 't algemeen.

Wordt aan dien eisch der samenwerking gedacht bij de regeling der oefening?

Ja, en neen; — te veel en te weinig.

De detachering van officieren bij andere wapens wordt overdreven, velen bewegen zich zoo druk in *neren-sporen*, dat zij soms in het *hoofst-spoor*, — hun eigen oorlogstaak — niet genoeg de richting weten te bewaren.

Officieren, in de eerste plaats; — onder-officieren in de tweede plaats, en eindelijk de troepen moeten op *ruimer* schaal in de gelegenheid gesteld worden, om de samenwerking in het gevecht te beoefenen.

De middelen, om dat doel te bereiken zijn:

- a. *oefeningen op de kaart,*
- b. *oefeningsreizen voor officieren.*
- c. *kader-oefeningen,*
- d. *kampen,*
- e. *manoeuvres op beperkte en meer uitgebreide schaal.*

Bestaat die gelegenheid?

Ja, — maar op elk gebied wordt beknipt: *te weinig tijd, te weinig geld, soms gebrekkige leiding*; dat zijn, de zieke deelen, die op het operatie-lancet wachten; — naar de snijkamer dus!

Bij velen verdwijnt helaas de kiespijn, als zij de stoep van den tandarts hebben bereikt.

Het gevolg is dat zij de zieke kiezen in den mond behouden.
Wij denken er anders over, niet waar?

De dorpel van de operatiekamer worde dapper overschreden.

Om over *meer* tijd, over *meer* gelegenheid te beschikken, ter voorbereiding voor de oorlogstaak, is vóór alles *meer* geld noodig.

Om daarover te beschikken, hebben wij voorgesteld, de eerste oefening te beperken, — dit zij herinnerd aan hen, die de aanranding der winteroefening, met hoofdschudden hebben begroet.

Wij breken niet alleen af, wij willen ook *opbouwen*.

De oefeningen op de kaart mochten zich eenige jaren geleden in de bijzondere belangstelling der Regeering verheugen. Zij werden op vrij uitgebreide schaal gehouden, en door dienst-reizen werden de officieren der verschillende wapens in de gelegenheid gesteld om de meer uitgebreide krijgsspel-oefeningen bij te wonen.

Niet zoo heel lang duurde het evenwel, of de branding der bezuinigingswoede, begon het strand der wetenschap af te brokkelen. Minder geld, minder officieren, minder tijd!

Reiskosten: à la bonne heure!

Verblijfkosten: Shocking!

's Winters in donker opstaan, in duisternis naar den trein, zes uur zooveel op reis; — een uur rondboemelen in het garnizoen van het hoofdkwartier zonder pied à terre — daarna inpompen van wetenschap, — waartoe men dank zij dit ochtend-reisje zeer goed (?) gedisponceerd is — na afloop der oefening, nog wat rondboemelen — van dinceren geen sprake — 5 uren zooveel weer in den trein — op het thee-nurtje thuis.

En dan in het verslag: de oefeningen werden met de meeste belangstelling bijgewoond!

Laat men toch in 's hemels naam liever *enkele* oefeningen op oordeelkundige wijze houden, dan vele op onmogelijken grondslag te doen plaats hebben.

Ik bedoel eigenlijk iets anders: de krijgsspel-oefeningen *moeten* veelvuldig plaats hebben, onder goede leiding, met maximum tijd, en met minimum papier verbruik.

Laat de begroting die uitgaven niet toe? — dan moet men

naar een middel zoeken, om dat bezwaar weg te nemen.

Dat middel is: bezuiniging bij de soldatenoefeningen.

Behalve over geld, moet men over *tijd* beschikken, daarom is het noodig de officieren niet *te veel* en *te lang* met détail-exercitiën bezig te houden.

Het volgende schema kan doen zien, hoe dat doel is te bereiken.

Wij geven het als een punt van uitgang, om de gedachten te bepalen; niet als een stelligen eisch; hoe dit te regelen, hangt van locale omstandigheden af.

Van de oefenings-bataljons aanbevolen door Genl. Michaëlis en die ook in Denemarken aangetroffen worden, zijn wij geene voorstanders, omdat daardoor vele officieren te lang verstoken zijn van contact met den troep.

Meer oordeelkundig schijnt ons de wekelijksche verdeeling der troepen, over de tactische eenheden.

Gedurende de eerste maanden der rekruten opleiding, worden alle *geoefende* manschappen, als volgt ingedeeld:

Maandag	bij de	1e	compagnie	dus	vereenigd.
Dinsdag	»	»	2e	»	»
Woensdag	»	»	eigen	»	»
Donderdag	»	»	3e	»	»
Vrijdag	»	»	4e	»	»
Zaterdag	»	»	eigen	»	»

Gedurende de maanden waarin de rekruten met de overige manschappen in de bataljonschool kunnen exerceeren, worden de manschappen als volgt verdeeld (waar 4 bataljons samen garnizoen houden):

Maandag	bij het	1e	bataljon.
Dinsdag	»	»	2e
Woensdag	»	»	eigen
Donderdag	»	»	3e
Vrijdag	»	»	4e
Zaterdag	»	»	eigen

Uitsluitend de manschappen worden verdeeld; de officieren en het kader blijven bij hunne eigen compagnie of bataljon, behoudens dringend noodige aanvulling wegens incompleet.

Men zal mij willen toeroepen, dat die samenvoeging van geoefende soldaten een herschenschim is, met het oog op de microscopische sterkte; ik vraag alleen het volgende.

Denk dat elken dag de inspecteur of divisie-commandant een kijkje komt nemen, en zorg dat de uitrustingsstaat daarmede verband houdt.

Maar als de bezitters van oppassers, de adj.-onderofficier, sergt.-majoor, enz. enz., om zoo te zeggen aan het effectief gaan »pulken», ja dan blijft er niet veel over.

Wachten verminderen, chambrées sluiten, corvée's uitstellen, en dagelijks eene *korte* oefening, *alles present*, eerst daarna gedacht aan de buiten-issigheden. Het *kan* wel, als men het slechts ernstig *wil*.

»Ja, maar . . .»

Ik begrijp al, wat men wenscht op te merken. De *schietoefeningen* moeten comp.-gewijze plaats hebben, en niet zelden is dat schietterrein vrij veraf gelegen; dus die combinatie met *korte* oefening is eene utopie.

Ook al weer als men niet *wil*.

De schietoefeningen zijn van het hoogste nut, ik wensch er geen tittel of jota op af te dingen; maar wat ik zou willen noemen de *administratie* der schietoefeningen, mag geen beletsel vormen om, in verband met Nederlandsche toestanden, overige oefeningen onmogelijk te maken. Soms ontvangt men den indruk alsof velen zich *verheugen* over de *bezwaren*, om een »veto» te kunnen uitspreken.

»Allons», laat ons den polsstok ter hand nemen en den sprong wagen; een sprong in het duister is het zeker niet!

De overschietende officieren oefenen zich bij ongunstig weder op de kaart, bij gunstig weder op het terrein, ook door het bijwonen der exercitiën van andere wapens.

Maar zonder verslagen, niet meer papieren inleveren dan noodig is; *veel* zien, *veel* bespreken, *weinig* schrijven.

Bijv. Maandag *kuleroefening* voor de overschietende officieren onder leiding van den bataljons-comm.,

idem voor de onderoffic. onder leiding van een adj.-onderoffic. of sergeant-majoor.

Dinsdag kaderoefening voor de beschikbare officieren en het kader, onder leiding van de betrokken comp.-comint.

Woensdag beschikbaar voor eigen studie, het nagaan en nitwerken van opdrachten.

Donderdag kaderoefening met officieren van verschillende wapens.

Vrijdag bijwonen van de exercitiën van andere wapens.

Zaterdag eigen studie enz.

Ik zou zoo gaarne zien, dat men het stelsel van *beziighouden* liet varen.

De detachering bij andere wapens is met het oog op de samenwerking te velde zeer nuttig; maar gedurende een detachering van eenige maanden, waarbij de officier dus feitelijk aan zijn gewonen werkkring wordt onttrokken, kan het niet anders of er wordt veel tijd »verbummelt» door het bijwonen van oefeningen, zonder tactische beteekenis.

In de garnizoenen, waar verschillende wapens verblijf houden, kan hetzelfde doel op veel minder kostbare, minder omslachtige en minder vervelende wijze worden bereikt.

Ook al weer, als men *wil*.

Zooals de zaak thans is geregeld — eenigszins overdreven — is zelfs nadeel voor den dienst te vreezen: het is reeds gezegd *iedereen* moet *alles* kennen, niet weinigen zijn *onvoldoende* op de hoogte van hun *eigen oorlogstaak*.

VIII. Oefenings-reizen.

En nu de *oefeningsreizen*.

Gedurende een reeks van jaren, was voor mij een oorlogstaak nabij Reenen weggelegd, toch weet ik van die plaats en omstreken niets meer, dan ieder reiziger, die van Amersfoort naar Nijmegen spoort.

De gelegenheid om dat terrein, met het oog op de keuze van stellingen te loeren kennen, werd *nimmer* geschonken.

Naar onze bescheiden meening is men in Nederland wel wat al te geheimzinnig ten opzichte der verdedigingsplannen; en

dit geeft aanleiding dat verzuimd wordt, om *vermoedelijke oorlogstoestanden op het terrein te bestudeeren*.

Wij wenschen geen vaste plannen te ontwerpen, geen n°. zooveel uit de blanwe boekjes op tactisch gebied aan te prijzen, maar wij wenschen dat onze officieren *op eigen bodem georiënteerd* zijn; in een klein land is dat mogelijk en van die mogelijkheid dient gebruik gemaakt.

Sporadische manoeuvres — eens om de drie jaar — zijn daartoe niet voldoende, terwijl men met de oefeningen nabij de garnizoenen — op zichzelf zeer te waardeeren — toch niet kan volstaan, omdat men dan te veel op *bekend* terrein ageert.

Het nemen van spoedige besluiten op een betrekkelijk onbekend terrein, gevolgd door eene grondige beoordeeling van het terrein, om na te gaan, of de genomen beschikking juist was, dat is eene hoogst *nuttige* oefening, niet alleen nuttig, ook *noodig*.

Op dit gebied *kunnen* wij den hoogsten sport bereiken, onze officieren *kunnen* goed georiënteerd, goed voorbereid tot den oorlog zijn, en — jammerende over het behoud van de plaatsvervanging — veronachtzamen wij juist hetgeen op dat gebied, als het ware voor de hand ligt.

Waardoor wordt dit veronachtzaamd?

1. Omdat het *geld niet beschikbaar* is, of beter gezegd, omdat het beschikbare geld, voor minder nuttige doeleinden wordt besteed.

2. Omdat men *te veel* de officieren *beziighoudt* met troepenleiding van *te geringe* sterkte.

Een enkel voorbeeld om dit duidelijk te maken. Zonder namen te noemen, kunnen wij er borg voor staan dat zij strikt historisch zijn.

Het houden eener kader-manoeuvre, betrekking hebbende op een mobilisatiegeval, werd vele jaren geleden voorgenomen. Juist hetgeen door mij zoo nuttig werd geacht, zoodat het plan met volle sympathie werd begroet.

Maar... toen kwam het hinkende paard achteraan. De Leider vroeg de beschikking over een groot aantal officieren, en naar ik meen over acht dagen oefeningstijd; naar mijne meening *te veel* officieren, *te weinig* tijd.

De begroting was te hoog; natuurlijk, die is *altijd* te hoog; de becijfering werd ter hand genomen; 10 à 20 officieren schrappen dat scheelt zoo weinig; het aantal oefeningsdagen tot 4 teruggebracht, geeft eene besparing van 50 pct. »ça vaut mieux»; — het is voor het vaderland geruststellend zoo goed als onze ambtenaren het rekenen verstaan.

Alzoo vier dagen.

De Leider had ernstige bezwaren, waarop natuurlijk niet werd gelet, dus werd hij *lijder*.

Zou die gehalveerde manoeuvre, nu de helft van de voorgenomen rente kunnen afwerpen? Geenszins. In 4 dagen had men een *ander* plan kunnen uitwerken, maar *dit* niet; het programma was intusschen gereed, alzoo was »schipperen» de boodschap.

De artillerie-commandant moest o.a. in twee dagen tijd *21 stellingen* in eene *zeer uitgebreide* verdedigingslinie verkennen.

Van zes uur v.m. tot half zeven 's avonds werd zoo snel mogelijk gereden, en de slotsom was: *half werk*.

Veni, vidi, tot zeer ver ging het goed — ja maar voor *viel* was geen tijd beschikbaar.

Draag aan een sterrekundige op, om een verslag over de maan samen te stellen, stel een telescoop te zijner beschikking en vergun hem daarin 10 minuten te kijken, met opdracht dat het verslag daarna gereed moet zijn. Is dat niet een overeenkomstig geval?

Ongelukkiger wijze is het militaire papier geduldiger dan het astronomische.

Men neemt op militair gebied meermalen met *half werk* of met *fantastische voorstellingen* genoegen.

Er komt immers toch geen oorlog! en dan, men weet heel goed, dat men geen recht heeft *volledig werk* te eischen.

De twee laatste dagen der kaderoefening waren gewijd aan eene manoeuvre, die, door een kleine vergissing met groote gevolgen, feitelijk in het water viel.

Maar de *bespreking* zou alles goed maken, zoo werd gedacht. Er was eene zeer belangrijke artillerie-quaestie te overwegen,

waarover principiel verschil van gevoelen heerschte, en die bij mobilisatie opgelost moet zijn.

Geen tijd! door het groot aantal officieren, werden de 2 à 3 beschikbare uren geheel ingenomen, door de beoordeeling der *veluwachten* en daarmede was het feest afgelopen; de artillerie-quaestie kon toen niet of slechts zeer terloops ter sprake komen, en kwam ook later niet meer ter sprake; die kleinigheid (?) zou wel losloopen!

Liever f 100 weggeworpen, dan voor f 200 rente ontvangen, dat is het bezuinigingsstelsel.

Wij constateeren dus, dat *geld* en *tijd* ontbreken om onze officieren voldoende te oefenen.

Laat ons thans nagaan, hoe zulke oefeningon meerdere vruchten kunnen afwerpen.

Stel, dat eene brigade-kader-oefening wordt voorgenomen, dan verzamelt de Leider de hoofdpersonen: Alg. Bevelh., Art. Comm. Genie Co., met hunne toegevoegde officieren, op zijn bureau.

Het doel der oefening wordt besproken, en het verloop op de kaart nagegaan.

De betrokken chefs houden daarna in hun garnizoen een overeenkomstige bespreking met hunne ondergeschikte officieren, die aan de oefening zullen deelnemen.

Men late 1 à 2 dagen verloop, eer de oefening aanvangt, men moet tijd hebben zich er in te werken; het is immers geen examen?

Later op het terrein komende, is tijdverlies buiten gesloten; ieder weet waar het om te doen is, en kan dadelijk aan het werk gaan, de plannen worden aan het terrein getoetst.

Ieder werkt zijne taak op het terrein uit; ontwerpt bijv. gedetailleerde bevelen, voor het in verdedigbaren staat brengen, en bezetten eener stelling.

Hiervoor worde de *noodige* tijd beschikbaar gesteld, zonder evenwel in overdrijving te vervallen.

Vervolgens gaat de Leider, met *al* de officieren langs de stelling; en op *elk* punt van eenig belang, houdt hij eene *bespreking* met de daar ter plaatse ageerende autoriteiten; ook de omstanders hebben dus gelegenheid, alle getroffen maatregelen in verband met het terrein te leeren beoordeelen.

De verschillende wapens leeren hunne wederzijdsche bezwaren kennen, en oefenen zich, om behulpzaam te zijn, deze tot een minimum terug te brengen.

Eindelijk moet de Leider de bevoegdheid hebben, om *zoo noodig*, althans met de hoofd-autoriteiten, eene *nabetrachting* te houden in zijne hoofdkwartier.

Vooraf dient er op te worden gelet, dat de op het papier uitgewerkte bevelen, in oorlogstijd uitvoerbaar zijn.

Ik spreek daar in een onbewaakt oogenblik het woord *papier* uit; de *bedoeling* is, dat er *niet meer* worde geschreven, dan in oorlogstijd zou kunnen en moeten geschieden.

Dus *geen* verslagen om door *de gewone tusschenkomst* naar „oorlog” te worden gezonden; de kanker dier oefeningen, de verslagen worden toch slechts zelden ingezien; zij komen terecht in de kast, waarop voor *brandgevaar* staat aangeteekend: *het laatste te redden*. Beoordeeling *uit de verte* is bovendien dikwijls *verkeerde* beoordeeling.

Het zal moeilijk zijn, om dit vertrouwenwekkend stelsel in te voeren; maar het is noodig.

Vertrouwt eene hoogere autoriteit den Leider niet, dan moet hij zelf komen kijken; maar zonder inmenging, en dat is juist zoo moeilijk; daarom „kijke” men niet meer dan hoog noodig is.

De hoogere autoriteiten moeten *ook* zulke oefeningen — op meer uitgebreide schaal — leiden, dan is het *hunne* beurt, om te kijken, en te doceren.

Waar blijft de eisch der besluitvaardigheid, bij het houden van zulke kalme, stelselmatige oefeningen? — zoo zal men wellicht vragen.

Daarvoor dienen weer *andere* kader-oefeningen, ook eene zoodanige zij in beknopte vorm beschreven.

Eene brigade wordt verondersteld, met een strategisch doel op marsch te zijn; het strategisch doel worde niet *al te uitvoerig* aangegeven; doch de agerende autoriteiten, moeten weten of zij *voorzichtig*, dan wel *doortastend* dienen te handelen, waar 's vijands en eigen *zwakke zijde* is; welke c. q. de *terugtocht* richting dient te zijn, verder niet te veel romantiek.

De marschbevelen worden ontworpen en uitgevaardigd; aan de oefening nemen deel: Alg. Bevelhr. Art. Comm., enz. der hoofdmacht, alsmede de hoofd-autoriteiten der voorhoede, met hunne Adjudanten.

De Leider wenscht die colonne op zeker punt te doen stuiten, op de voorhoede eener vijandelijke colonne, die reeds stelling heeft genomen.

Die stelling wordt bijv. aangegeven door een minimum aantal troepen; een vurend kanon stelt bijv. eene batterij voor.

De leider geeft aan de deelnemers te kennen, wat in oorlogstijd door cavalerie-verkenningen van 's vijands macht en opstelling, bekend zou kunnen wezen, waarbij die minimumtroepen het voorstellingsvermogen te hulp komen. Zoodra die noodige inlichtingen zijn verstrekt, neemt de Commandant der voorhoede met zijn Art.-Commandant, *terstond* de beschikkingen welke hij in werkelijkheid zou treffen.

Door vlaggen wordt aangeduid, waar de eigen voorhoede zich zoude ontwikkelen.

Inmiddels nadert de Alg. Bevelhebber met zijn staf.

De Leider stelt hem op de hoogte van den toestand, en noodigt hem uit zijne verdere bevelen uit te vaardigen, de Art.-Commandant verkent de in te nemen geschutstelling.

Wenscht de Alg. Bevelh. nog nadere verkenningen te doen voorafgaan, dan deelt hij mede wat daartoe wordt bevolen; de Leider gaat na, in hoeverre zulks zal gelukken, en welke berichten daarvan het gevolg kunnen zijn.

Natuurlijkerwijze worde voor afwisseling zorg godragen: flankbedreigingen, terugtochten enz. moeten evenzeer beoefend worden.

Dergelijke kaderoefeningen met minimumtroepen heb ik het genoegen gehad meermalen bij te wonen, onder leiding van den kolonel Dommers, voor wie ik de hoogste achting als tactisch aanvoerder gevoel.

Sommigen dweepten niet met die oefeningen, half vleesch, half visch" — werd gezegd — geen kader-manoeuvre en geen troepen-manoeuvre; wij geven toe, dat het gevecht enkele malen *te veel* werd nagebootst; maar ik stel eene andere vraag:

Wat is beter: 10 maal per jaar zulk eene manoeuvre; of eens in de drie jaar eene groote manoeuvre?

Naar onze innige overtuiging waren die oefeningen zeer nuttig, en zouden het in nog hoogere mate zijn geweest, indien de terreinen, om Bergen op Zoom meer gelegenheid hadden aangeboden in dien geest onderstellingen te ontwerpen en uit te voeren.

Als die Chef machtiging had gehad, om met de autoriteiten, die hem in oorlogstijd zouden ter zijde staan, oefeningsreizen te ondernemen, zou hij *nut* hebben gesticht, maar . . . dat kostte te veel geld.

IX. Manoeuvres en Kampen.

Het behoeft geen betoog, dat deze kader-oefeningen in den zomer, alsmede de kaart-oefeningen gedurende den winter, niet als het *eenige* noodige zijn te beschouwen.

De oorlogstaak zou daardoor te gemakkelijk schijnen; fouten en vergissingen zijn bij die schijn-oefeningen gemakkelijk te herstellen of te herroepen; bij de troepen-oefeningen rolt de sneeuwbal, al wentelend en aangroeiend naar beneden; een verkeerd gegeven of verkeerd begrepen bevel, doet nawerking gevoelen, en is niet gemakkelijk te veronzijdigen.

Voor de troepen zelve, is het nut der oefeningen niet geëvenredigd aan de uitgebreidheid; integendeel, bij manoeuvres op groote schaal blijven vele fouten onopgemerkt; en tot op zekere hoogte is het nog boter, *niet te weten*, hoe men iets moet uitvoeren, dan eene *verkeerde* opvatting voor *juist* te houden.

Jaar in, jaar uit, zag ik dekkende infanterie, zich bij manoeuvres, ongeveer 50 M. voor- en zijwaarts van de artillerie opstellen. Vroeg men aan de inf.-officieren — bij kaart-oefeningen bijv. — »waar is uwe plaats»? dan was het antwoord juist: »100 M. zijwaarts, 500 M. voorwaarts», — zij wisten het dus.

Maar in de praktijk, deed de oogmaat aannemen, dat 500 M. eigenlijk 50 M. was; bleef zulk eene fout herhaaldelijk onopgemerkt, welnu, dat wist men niet beter of het hoorde zoo.

De taktische oefeningen der troepen moeten den oorlogstoestand nabij komen, en vooral plaats hebben, met sterke compagnieën, sterke bataljons; en dan zooveel mogelijk ook met andere wapens.

Heeft men in de maanden April—Juli — dus in drie maanden tijd — de jongste lichter zoover gebracht, dat deze in taktisch verband kan optreden, dan kunnen in de maand Juli, de manschappen, van tijd tot tijd beurtelings bij verschillende compagnieën worden vereenigd en in dien geest reeds tactisch geoefend worden.

Daarna moet door oproeping der militiens voor herhalingsoefeningen de aanvulling der sterkte, op grooter schaal plaats hebben.

Herinnerd zij, dat ik de *legervorming en legerindeeling*, niet op den voorgrond wensch te doen treden; dat is een onderwerp dat wellicht *later* kan worden besproken.

De cijfers, die ik ga noemen, hebben dus slechts eene betrekkelijke waarde en strekken om min of meer de gedachte te bepalen.

Herhalingsoefeningen drukken *meer*, naar mate de dienstplichtigen ouder zijn; maar om de militiens met vertrouwen te doen overgaan in een reserve leger, moet toch eene gelegenheid tot herhaling van het geleerde, tot oprissing der gedachte, geschonken worden, in het laatste jaar van dienstplicht, bij het zoogenaamde staande leger.

Stel dat 5 lichten, daartoe gerekend worden, dan zou de oefening als volgt kunnen worden verdeeld :

1e jaar	6	zomermaanden.
2e	»	1 ¹ / ₂ zomermaand.
3e	»	1 »
5e	»	1 ¹ / ₂ »
Totaal		9 zomermaanden.

Bijv. :

1 Aug.—15 Sept. 2de lichter.

15 Aug.—15 Sept. 3de »

1 Sept.—15 Sept. 5de »

dus van 1—15 Sept. 4 lichten onder de wapenen.

Wanneer dan die betrokken troepen gedurende de tijdperken waarin drie lichten onder de wapenen zijn, in oefeningskampen of fortten worden bijeen getrokken, stuit men *niet* op kazerneeringsbezwaren, en kan er in betrekkelijk korten tijd veel geoefend worden.

De troepen staan onder bevel hunner oorlogs-chefs, de officieren voeren, althans gedurende enkele weken, het bevel over onderdeelen, vrij wel de oorlogssterkte nabij komende.

Daar men niet over genoeg kamp-terreinen beschikt, om alle troepen tegelijk die oefeningen te doen houden, zal de verdeling dier tijdperken, niet voor alle brigades dezelfde kunnen wezen.

Kampen hebben boven groote manoeuvres dit voor, dat er minder tijd verloren gaat, met heen en weer marcheeren; men kan in *denzelfden tijd meer* beoefenen; men kan gemaakte fouten herstellen; terwijl toch de marschoefeningen niet buitengesloten zijn.

Mocht men vreezen, dat door altijd *op dezelfde terreinen* te manoeuvreeren, het nut sterk vermindert; — n°. zooveel uit de blauwe boekjes — dan zij aangeteekend, dat men zeer goed variatie in het programma kan brengen.

Men kan bijv. laten kampeeren:

nabij Laren het 7e Regt. of liever de zooveelste brigade.

» Zeist	» 5e	»	»
» Ommen	» 1e	»	»
» Rijen	» 6e	»	»
» Rijssen	» 8e	»	»
» Roermond	» 2e	»	»
» Oirschot	» 3e	»	»
» Heeze	» 4e	»	»
» Oldebroek	» gren. en jagers	»	»

Om dan die nummers te doen omwisselen.

De alarmklok doet zich hooren; — de artilleristen loopen te hoop; — »ne touchez pas à la reine des batailles; — wat hooren wij: infanterie te Oldebroek, en het is een artillerist, »die daarmede voor den dag durft komen.”

»Wij kunnen dat terrein niet missen.”

»Juist mijne heeren van het zware wapen, ge kunt dat ter-

»rein niet missen; maar in den oorlog kunt ge de infanterie »ook niet missen, of liever het hoofdwapen kan u niet missen; »want gij neemt de tweede plaats in bij de verdediging.»

Fokke Simonszoon heeft een boek geschreven getiteld: »De vrouw is de baas»; daarmede bedoelde hij: de vrouw is de *sterke hulp* van den man.

Zoo opgevat kunt ge ook de baas zijn, de machtige hulp der infanterie; maar om dat te kunnen zijn, moeten drie eigenschappen vervuld worden:

1c. Samenwerking der wapens, vooral van Infant. en Artill.

2c. » » » » » » » » »

3c. » » » » » » » » »

Individualisme of het cellulaire stelsel, dat is de kanker, die onze oorlogsvoorbereiding in den weg staat.

Leg u gewillig neder op de snijtafel en laat dat zieke deel wegnemen, ge zult er u niet over beklagen.

En gij H.H. infanteristen, vraag aan de beroden wapens nog iets anders dan *paarden* om op te rijden.

Dat Oldebroeksche bezwaar, is eigenlijk een *cantine*-bezwaar; — dus *geen* bezwaar. Wie als de slak voor elk bezwaar terugdeinst, bereikt nimmer zijn doel.

Wanneer wij ons voorstanders toonen van oefeningskampen en aan de manoeuvres op allerlei terreinen minder waarde schijnen te hechten, komen wij schijnbaar in strijd met onze praemisse: oefening, volgens Nederlandsche toestanden.

Deze toch brengt mede, dat men zich o. a. ook in *polderland* en *tusschen de forten* verdedigt, dat men zich voorbereidt voor de *kustverdediging*; en het is zeker noodig, dat men zich in die richting beweegt.

Inzonderheid bij de kader-oefeningen moeten deze terreinen bij voorkeur worden gekozen, en ook de troepen moeten zich voor zooveel mogelijk, in polderland tehuis gevoelen.

Maar de gelegenheid, om zich in dergelijke terreinen vrij te bewegen is uiterst schaars; het marcheeren als »alle eendjes» achter elkaar over een dijk, denkende en tirailleur in het nevens liggend weiland verspreid te zijn — ik zag dien onzin meermalen toepassen — wil ons niet toelachen.

Liever *geene* oefeningen, dan *verkeerde* oefeningen. Gedurende den tijd dat de troepen in sterk verband uitrukken, moet het polderland buiten beschouwing blijven en zijn kampoefeningen de eenig mogelijke.

Maar dat neemt niet weg, dat bij de oefeningen nabij de garnizoenen met troepen van geringe sterkte, alsook bij de fort-oefeningen zooveel mogelijk aan die speciaal Nederlandsche toestanden moet worden gedacht.

Om die oefeningen te *kunnen* houden, zullen geldelijke offers worden gevraagd.

Om bij de aanvraag dier gelden voor speciaal Nederlandsche oefeningen, niet afgewezen te worden, meenden wij wel te doen te bezuinigen, waar zulks zonder overwegend bezwaar mogelijk is, n.l. bij de eerste opleiding der rekruten.

Nog even stilstaande bij de kustverdediging, is het duidelijk, dat daarbij drie zaken op den voorgrond treden :

1°. juiste *opstelling der reserves*, om tijdig met de beschikbare middelen op het bedreigde punt aanwezig te zijn ;

2°. de *rechtstreeksche kustbewaking* ;

3°. de opstelling der *artillerie op of nabij de duinen*, indien zij tijdig ter plaatse kan komen.

Zijn onze officieren en ons kader op dit gebied voldoende voorbereid? — immers neen.

In de reduitstelling Amsterdam zullen bij verdediging van het hart des lands, allerlei brokstukken van het leger — alles wat nog beschikbaar is — moeten medewerken bij de verdediging, en dat onder moeilijke omstandigheden. Zijn *alle* officieren en het kader in die streken goed bekend?

Zijn de *meesten* daar georiënteerd?

En de officieren die zich daar in de *eerste plaats* moeten bewegen, gevoelen die zich daar *volkomen* thuis?

Neen — neen — neen!

Ik geloof dus mij *niet* aan overdrijving schuldig te maken, door den eisch te stellen: *dat er meerdere gelegenheid worde geschonken om officieren en kader voor te bereiden tot gevechtstoestanden, welke speciaal in Nederland te verwachten zijn.*

Alzoo :

veelvuldige kaler oefeningen onder bekwame leiding.
veelvuldige tactische oefeningsreizen » » »

Als aansluiting daaraan dient nog een kort woord gewijd te worden aan de troepen-manoeuvres, de bekroning van het oefeningsplan.

Boven dit hoofdstuk stellen wij een zonderlingen titel.

X. Een kijkje op het manoeuvre-terrein. — Krokodillen.

Het is wellicht eenigszins ontstemmend te vernemen dat men gerekend wordt onder de rubriek dier breedgebekte rivierbewoners, en toch is dat het geval met enkele officieren, en wat de zaak nog bedenkelijker maakt, het zijn juist de beste aan wien dat lot is beschoren.

En wie heeft deze benaming uitgedacht?

De officieren van bevriende legers, die als gast de groote manoeuvres van het Fransche leger bijwonen, worden — »en camarade» — aldus door de gastheeren betiteld.

Waarom? -- misschien omdat bij zulke feestreizen, behalve aan tactiek, ook zeer veel aan eten en drinken wordt gedacht.

Hoe dat zij, verplaatsen wij ons gaarne in gedachten te midden van een clubje krokodillen, bij zekere Fransche manoeuvre die wij niet nader aanduiden. Eene divisie zou op een daartoe uitgezocht terrein een aanval op een bosch ondernemen en de H.H. krokodillen waren op een verheven punt »neergeplakt», waar zij het verloop van het gevecht uitstekend konden waarnemen.

De formatie der troepen was naar de voorschriften geregeld; het deplioieren geschiedde zeer geregeld, zeer stelselmatig, maar . . . zeer langzaam.

Toen de 1ste linie der aanvallende partij tot op 8 à 1000 M. van het boschje was genaderd, gaven enkele krokodillen van lageren rang schoorvoetend te kennen, dat het onbegrijpelijk was, waarom die verdediger in het boschje het vuur nog niet opende. Een Fransch generaal — die de manoeuvre aan de gasten expliceerde — keek even om en gaf met een schouder-

ophalen te kennen: »dat die kleine krokodilletjes er niets van begrepen.»

De aanvaller bleef over een zachte glooiing gedeploieerd het doel naderen en bood een schijf aan voor eene tegenpartij om te watertanden; maar deze tegenpartij *bleef* voor die schoone gelegenheid ongevoelig. Enkele krokodillen van meerdere betekenis veroorloofden zich toen ook met bescheidenheid te wijzen op het zeker onverklaarbare gebrek aan actie van den verdediger. De Fransche generaal nam de bezetting van het bosch krachtig in bescherming, en wees er op: »dat men straks wel wat anders zou zien!»

De aanvaller beschoot het dreigende (?) bosch uit alle macht, om de bestorming voor te bereiden; — de verdediger bleef zwijgen.

De aanvaller naderde tot 200 M.; — geen wijziging werd opgemerkt in den kalmen gemoedstoestand der »boschjesmannen.»

Toen beweerden twee heele groote krokodillen — een Oostenrijksch en een Duitsch generaal — dat die kalmte alle perken te buiten ging en aan een misverstand deed denken.

»Nullement», zei de Fransche generaal, de verdediger laat hen tot 30 pas naderen, geeft één salvo en stort zich daarna met de bajonet op die gedecimeerde massa. — »Vous verrez!»

En wat zagen zij? — de aanvaller gaf een laatste salvo en stortte zich met een, vertrouwen inboezemend, hoerah! met den stormpas in den boschrand.

Het hoera! ging evenwel in een luid gelach over; er was heelemaal geen vijand in dat bosch aanwezig. — Tableau!

Een Fransch officier fluisterde den explicieerenden generaal in het oor: »hebt u het programma niet bij u?» — »Nee, »antwoordde deze, dat heb ik in het rijtuig achtergelaten.» — »Hier is het mijne, zie eens, er staat duidelijk: te 9.30 u. »v.m. zal de W.partij het bosch, dat door de O.partij is aangevallen, ontruimen, en . . . het is kwart voor tien, de aanvaller heeft te langzaam gedeploieerd, terwijl het programma »door de W.partij precies is gevolgd.»

Natuurlijkerwijze gaf dit incident, waarover men zich aanvankelijk vroolijk maakte, aanleiding tot ernstige discussie over

het verkeerde van gepraepareerde manoeuvres, welke volgens een gereedgemaakt programma worden uitgevoerd. Deze volkomen in bescherming te nemen, was niet wel mogelijk, maar toch waagde de Fransche generaal de opmerking, dat »een »leider invloed op het verloop van het gevecht *moet* uitoefenen, »om te zorgen, dat de troepen ten slotte in de richting van »het nieuwe kantonnement de beweging eindigen;” de quaestie was volgens dien generaal eenvoudig: een noodzakelijk kwaad en dat kwaad werd van des te meer beteekenis, naarmate de manoeuvres op grooter schaal plaats hebben.

Maar men moet dan toch zorgen — zoo beweren sommigen — dat de manoeuvre een *beeld van den oorlog* te aanschouwen geeft.

»Dat is eenvoudig onmogelijk”, zegt generaal Dragomirov, »wilt ge soms met scherp schieten?”

Zoo niet, hoe maakt ge dan de soldaten angstig? Hoogstens kan men daarin slagen bij *autoriteiten*, die aan den tand gevoeld worden, voor hen is zenuwachtigheid mogelijk; maar de subalterne officieren, het kader en de soldaten zijn volkomen op hun gemak, misschien wel een weinig te veel.

»Waar zijn, bij de manoeuvres, de om hulp roepende gekwetsten, de verminkte lijken, allen factoren, waarmede in »den oorlog is rekening te houden?”

»Waar zijn, bij de manoeuvres, de achterblijvende vluchtelingen, die verwarring verwekken?”

»Waar zijn de over het slagveld rennende paarden, die hun »ruiter afgeworpen of verloren hebben?”

»Waar zijn de afdeelingen, die hunne munitie vershoten »hebben en toch aan 's vijands vuur bloot gesteld blijven?”

»Waar zijn de afdeelingen, die op kritieke oogenblikken, »bijna al hunne officieren verliezen?”

»Is het geen ijdele klank den oorlog na te bootsen?”

»Vertoouing en oefening staan elkaar bij de groote manoeuvres in den weg,” zeide generaal Dragomirov; en lang voor hem wist de Nederlandsche generaal Booms, in kameraadschappelijke kring, verhalen te doen van de *grootte opéra te Waalsdorp*, en van de Nederlandsche oefeningen, die op het »koffie-uurtje zijn gebaseerd!”

Maar men moet toch volgens sommigen een strategisch denkbeeld als grondslag van een manoeuvre kiezen — eenig waarschijnlijk oorlogsgeval dient het uitgangspunt te vormen.

In de »Mil. Gids» 1884, bl. 368 is een oorlogsgeval behandeld, waarbij Denemarken en Japan elkander te lijf gingen; en elkander heel toevallig op de vlakte van Waalsdorp ontmoetten. Deze zoogenaamde tactische geestigheden mogen niet in aller smaak zijn gevallen, toch was de grondgedachte hoog ernstig: *strijd tegen humbug!*

Jaren nadat »Waalsdorp exit.» is geschreven, hebben wij eene période beleefd, waarbij de zoogenaamde Nederlandsche oorlogstoestanden nog een hoofdrol vervulden.

Bij *elke* oefening, met of zonder troepen, moest zulk een *waarschijnlijk* geval op den voorgrond treden; dat het streven aanleiding kan geven tot zeer *on*waarschijnlijke toestanden moge uit het volgende voorbeeld blijken.

Een chef ontving order, om een verdedigende stelling in te nemen, op zeker punt op de kaart aangegeven, tencinde een spoorwegknoop tegen een waarschijnlijk (?) vijand te verdedigen. Het was het tijdperk van de bevelvoering uit de verte.

Op het *zekere* punt aankomende, stond de chef midden in een bosch; het stafkaartblad in quaestie was in lang niet herzien. De opdracht was gemaakt en werd beoordeeld door iemand, die het betrokken terrein nimmer had betreden.

»Nu ja» — zoo kan men beweren — *dat* was minder juist »gezien; maar Nederlandsche oorlogstoestanden dienen toch op »den voorgrond te treden bij Nederlandsche oefeningen.»

Zeer zeker, de titel dezer voordracht bewijst, dat ik daarvan geen tegenstander ben; maar alle overdrijving is verkeerd, en toen werd er zeker overdreven. Die strategie was oorzaak, dat in sommige garnizoenen, altijd in dezelfde richting werd gemanoeuvreed, het aantal inneembare stellingen — toch al niet bijzonder groot — werd door die waarschijnlijkheid-opvatting met 50 % verminderd.

De molenaar werd ten slotte de beste tacticus en kon met vertrouwen aan de nieuw aangekomen officieren zeggen: »mijnheer daar bij mijnen molen, moet je niet staan, dan krijg je

»een standje, geloof mij, ik heb daar meer verstand van dan »u; daar achter dat boschje, daar mot je wezen, probeer het »maar, ge zult er geen berouw van hebben.»

De fout is, dat men de oefening van troepen en van officieren door elkander haspelt, en daardoor komt noch het een noch het andere tot zijn recht.

De strategische lijst, waarmede men de schilderij van het gevecht omhult, kan *soms* nuttig zijn; meestal geeft zij evenwol aanleiding tot *humbug* en zulks te meer, naar mate de oefeningen op grooter schaal plaats hebben.

Die waarschijnlijke oorlogsgevallen — in ons land betrekkelijk beperkt — kunnen in den vorm van kaderoefeningen, tot grondslag dienen; maar bij de groote manoeuvres met al de invloedrijke factoren, als: *beschikbare tijd, beschikbare terreinen, examens van chefs, kantonnementen* enz., geeft de strategie niet zelden aanleiding tot *verwarring, tot onafgewerkte plannen*, vooral ook tot *mislukte manoeuvres* en niet zelden tot *onbillijke critiek*.

Een Generaal der Fransche Cavalerie gaat in zijne beschouwingen over groote manoeuvres (zie Revue de Cavalerie 1896 Jnin) zoo ver van elk Algemeen denkbeeld en elke onderstelling te verwerpen.

Als leider — zoo verhaalt hij — deelde ik bij zekere manoeuvre, aan den Chef eener partij mede, waar zich zijne tegenpartij bevond, en wel op een afstand, die niet groot was.

Mais enfin cet ennemi, d'où vient-il? Vroeg die officier: De la lune mon ami. Non après tout; vous voulez le savoir? Il vient de la caserne. Mais il est là; compris?

Le Chef demande: »quelle est ma mission».

Comment, malheureux? Je vous dis: Voilà l'ennemi, et vous me demandez ce que vous avez à faire; dépêchez-vous d'aller à l'ennemi, si non je vous dégrade pour votre question saugrenue.

O puissance infernale de la stratégie!

De S. in de Revue de Cavalerie overdrijft hier een weinig; maar au fond heeft hij toch gelijk.

Niet zelden woonde ik als scheidsrechter manoeuvres bij, waarvan getuigd kon worden, dat opdracht en onderstelling

een raadseltje waren; — wee dengene, die niet dezelfde oplossing vond, als de leider zich had voorgesteld!

De strategie eischt bij voorbeeld zekere stelling van de rechterzijde aan te vallen, waardoor men den vijand van zijn terugtochtslijn afdringt.

Prachtig!

Maar de vijand is niet dom; een aanval op die flank heeft *geen* kans van slagen; de aanval geschiedt dus tegen de linkerflank.

Dat is goed gezien, — zegt de Tacticus.

Het lijkt naar niets, — zegt de Strategeg.

Wie heeft gelijk?

Daarop is geen stellig antwoord te geven.

Tactiek zonder strategie kan aanleiding geven tot gevechten e. q. overwinningen; — dus menschenlaching — zonder doel.

Strategie zonder tactiek kan aanleiding geven tot tijdverlies, tot nederlagen, — welke men had behooren te voorkomen.

Bij de oefeningen in vreedestijd, met al de daaraan verbonden bezwaren, moet daarom wel degelijk onderscheid gemaakt tusschen de volgende onderdeelen:

1°. de algemeene beschikkingen, gegrond op de verkenningen en oorlogstoestanden: —

dit is de taak der aanvoerders, en stafofficieren: de voorbereiding kan het beste geschieden door oefeningsreizen en kader-oefeningen, waarbij gemaakte fouten geene nadeelen na zich sleepen en à tête reposée besproken kunnen en moeten worden;

2°. de actie der troepen: —

waarbij een bepaald onderdeel van een gevecht met minimum fantasie, wordt afgespeeld; welke oefeningen eerst wapensgewijze, daarna gecombineerd worden uitgevoerd:

3°. een enkele maal »pour le bouquet” een korte manoeuvre, — liefst oorlogsmarsch, met de inleiding tot een gevecht, — met grootere onderdeelen;

maar deze vertooningen dienen tot de uitzonderingen te behooren; men houdt ze niet bij voorkeur; doch als de schatkist goed gespekt is; een toestand, die zelden voorkomt.

Aangenaam is het ons, als tegenhanger van de straks be-

sproken Fransche manoeuvres te mogen wijzen, op een Nederlandsche manoeuvre die, zonder volkomen het ideaal te bereiken, toch over het algemeen blijken gaf van practische opvattingen bij den ontwerper der oefeningen. Wij hebben het oog gevestigd op de gecombineerde manoeuvres der zee- en landmacht gehouden in de stelling den Helder in de maand September van het jaar 1896.

Wanneer ooit in die noordelijke vaarwaters het kanongebulder zal worden gehoord, behoeft men niet in twijfel te verkeeren, omtrent de bedoelingen van den vijand. Het bezit van den Helder kan geen magnetische werking uitoefenen; doch de vrije doortocht naar de Zuiderzee zal vermoedelijk hoofddoel zijn.

Eene forceering der vaarwaters, verdedigd door verschillende kustbatterijen, waaronder het onuitdoofbaar vuur van het koepelfort de Harssens, is eene oorlogsonderneming, die *stoutheid en voortvarendheid* eischt, die *in betrekkelijk korten tijd zal zijn afgespeeld*.

De voorbereiding, het opruimen der versperringen kan betrekkelijk veel tijd kosten; maar eene manoeuvre op waarschijnlijke toestanden gegrond, en voorstellende de *forceering der zee-gaten*, moet *in weinige uren* afloopen.

Het al of niet gelukken hangt af van de *voorbereiding onzer kust-artilleristen*, van de *bewapening der forten*, van den *voorraad munitie*; maar in elk geval is de *teerling spoedig geworpen*.

Terecht werd daarom door den ontwerper der oefeningen begrepen dat de zucht tot waarschijnlijkheid, het streven naar het nabootsen van oorlogstoestanden, aanleiding zoude geven, om het nut der oefeningen twijfelachtig te doen zijn.

Alzoo bij de oefeningen schept men toestanden zooals die in den oorlog *niet* voorkomen — zonderlinge voorbereiding! — zullen velen beweren.

De bedoeling is deze: om zich goed voor te bereiden, wordt elk onderdeel der oorlogshandeling speciaal uitgevoerd, en met zorg nagegaan, en beoordeeld.

Daarna bestaat de gelegenheid, om »pour le bouquet”, een

vlug, en meer volgens oorlogstoestanden geregeld gerecht na te bootsen.

Gaarne hadden wij die manoeuvres eenigszins meer uitvoerig besproken; maar met het oog op de gelegenheid tot debat, moet zelfbeperking mijne leuze zijn, en dienen wij ons te bepalen tot de inkleeding der manoeuvre.

De grondgedachte was: oefening der landmacht; — de beschikbare vloot was veel te weinig talrijk om een aanvallend eskader, — laat staan nog een verdedigende scheepsmacht, — voor te stellen, de Marine diende hoofdzakelijk om de oefening der landtroepen mogelijk te maken. Wie dit over het hoofd zag, dien zal veel onverklaarbaar hebben toegeschenen.

Hiermede verdedigen wij evenwel die geringe scheepsmacht niet, dat zij verre. Van de gelegenheid waarover beschikt werd, trok men partij, om als het ware broksgewijze, épisodes uit den oorlogstoestand voor te stellen, en te beoefenen.

Zoo werd o. a. aan de kust-artillerie gelegenheid geschonken, om volgens het stelsel van afstandmeting te vuren op suel voorbij varende schepen, die niet terug vuurden; schieten of richten op bewegende doelen zonder meer, — dus geen manoeuvres.

Bij volgende oefeningen stelde de vloot een eskader voor, dat een vaarwater trachtte te forceeren, maar het noodig oordeelde eerst een vuurgevecht met de kustbatterijen te openen.

Nog later werd de geschutstrijd tot een minimum teruggebracht, en „full speed” doorgestoomd, om ook met het pantserfort den strijd aan te binden.

Verrassingen te lande en te water werden beproefd en afgeslagen.

Eindelijk een algemeene aanval op het landfront.

De torpedobootten stelden enkele malen de verdedigende marine voor, om nachtelijke aanvallen te ondernemen op een vijandelijk eskader, dat tot in de richting Zuiderzee was doorgedrongen.

En al die zeer nuttige oefeningen droegen een zelfstandig karakter; elke acte van het drama werd afzonderlijk gerepeteerd en dat was zeer verstandig.

Zonder „ins blaue hinein” te manoeuvreeren werd niet angstvallig naar een doorloopenden draad gezocht.

Zeer zeker ware het wenschelijk geweest ten slotte nog een meer waarschijnlijk aaneengeschakelde oorlogshandeling te doen voorstellen, maar om dat te *kunnen* doen, had men over meer schepen, en meer troepen moeten beschikken.

Het werkelijk nabootsen van den oorlog zou met de beschikbare middelen belachelijk zijn geworden.

Daarom sloeg men een meer verstandigen weg in, en roeide met de voorhanden riemen, maar, -- dit waardeerend constateerende -- voegen wij er bij, dat het dringend noodig is: *meer te roeien, en van tijd tot tijd over beter riemen te beschikken.*

Dergelijke oefeningen mochten *elk* jaar, en van tijd tot tijd met meer schepen en troepen gehouden worden.

Wat waar is voor den Helder, geldt ook voor andere stellingen.

De gelegenheid ter voorbereiding is te schaars.

Om *meer* te kunnen oefenen, is *meer* geld noodig, en er is niet meer te verkrijgen.

Nu leggen wij in de balans :

aan de eene zijde : die „verbummolt” wordende zes maanden winteroefening,

aan de andere zijde behoorlijke voorbereiding van Officieren en kader voor den oorlogstoestand.

Men zal zich wellicht door het zoeken van uitwegen trachten te ontslaan van het geven van een antwoord op die vraag; maar dat iemand zal durven uitroepen : *leve de winteroefeningen, onze gelegenheid tot oorlogsvoorbereiding is voldoende* — dat gelooven wij niet.

Het onderwerp overstelpt mij; ik heb nog niet de helft gezegd van hetgeen mij voor den geest zweeft; maar te veel van uw geduld mag niet gevergd worden, ik zal dus eindigen.

Mocht het mij gelukt zijn, voldoende duidelijk de beginselen te hebben doen kennen, welke — altijd naar mijne bescheiden meening — kunnen strekken om de voorbereiding tot de oorlogstaak meer doeltreffend te doen plaats hebben, dan zou de slotsom onzer overwegingen de volgende kunnen wezen :

1. als *eerste oefeningstijdperk* voor de dienstplichtigen der niet speciale wapens, zijn *zes zomermaanden* voldoende;

2. gedurende dat tijdperk kan en moet *meer* met de voorhanden gelegenheid tot oefening *gewoekerd* worden;

3. de gelegenheid om *kader en officieren tot de oorlofstuak voor te bereiden*, is bij het tot dusver gevolgd stelsel te schaars en eischt *dringend vermeerdering*.

Wie aan bestaande toestanden tornt, schept bezwaren; bij het wijzen op die bezwaren moet men evenwel niet verzuimen na te gaan, of de *bestaande bezwaren* soms van meerdere betekenis zijn, dan die welke aan de voorgestelde ontwerpen kleven.

Men is allicht geneigd gebrek aan vaderlandsliefde te verwijten, aan hem, die op krijgskundig gebied wat ballast over boord tracht te werpen; maar komt daardoor ruimte voor betere lading, dan is het verwijt onverdiend.

Over twee jaren zal onze geliefde jeugdige Vorstin de teugels van het bewind van hare hooggewaardeerde Koninklijke moeder overnemen.

Ieder rechtgeaard Nederlander wenscht H.M. eene gelukkige regeering toe, en aan offervaardigheid om H.M. troon te steunen, zal het niet ontbreken.

Om evenwel het doel te bereiken zonder noodelooze offers, moet niet geluisterd worden naar de stem van het ongezonde militarisme, dat meer denkt aan eigen voordeel, dan aan het landsbelang; maar moet het oor geleend worden aan de stem van den grooten krijgskundige Clausewitz, die vóór alles de vraag stelde, wat werkelijk voor de verdediging van het vaderland wordt geëischt; want dat is de leuze, die gehuldigd moet worden bij de regeling der landsdefensie »*Alles für den Krieg!*»

Ik heb gezegd.

De VOORZITTER. De onverdeelde aandacht, waarmee de spreker door u, M. H., werd gevolgd, is er mij borg voor, dat ik u aller gevoelens vertolk, als ik hem vriendelijk dank zeg voor de onderhoudende en, ik mag ook wel zeggen, bloemrijke wijze, waarop hij ons zijne denkbeelden heeft ontwikkeld over

een, wel is waar, in deze Vereeniging reeds meermalen besproken, maar toch nog altijd in hooge mate de belangstelling wekkend onderwerp.

In den loop zijner rede heeft de spreker herhaakdelijk de verwachting geuit, dat verschillende zijner denkbeelden wel bestrijding zullen vinden. Wellicht bevinden er zich onder u, die reeds dadelijk hunne meeningen tegenover die van den spreker zouden wenschen te stellen, of ook wel, die van instemming met het gesprokene blijk zouden willen geven. Gaarne open ik thans daartoe de gelegenheid, onder mededeeling dat ook de geïntroduceerden des gewenscht aan de discussiën kunnen deelnemen.

De heer MELJBOM. Hoewel dankbaar voor het gehoorde, meen ik toch dat velen met mij wel eenigszins teleurgesteld zijn geweest over hetgeen is gezegd.

Wij hadden gehoopt, overeenkomstig de aankondiging, een voordracht te zullen hooren over speciaal Nederlandsche toestanden en in verband daarmee over legervorming, inrichting enz.

Doch in plaats daarvan, hebben wij niet veel meer gehoord dan over legeroefening, met een uitvoerig betoog omtrent de groote manoeuvres.

Wat nu het gesprokene betreft, hoofdzakelijk komt het hierop neer, dat als voldoende oefeningstijd voor het hoofdwapen wordt beschouwd zes maanden, omtrent de speciale wapens heeft hij zich niet uitgelaten. Nu heeft de spreker niet gezegd, wat hij onder de speciale wapens verstaat. Zijn dit enkel de bereden wapens of zijn ook de andere wapens er onder begrepen?

Evenwel, als er sprake kan zijn van een minimum-oefeningstijd, dan moet men daarbij zeker niet in de eerste plaats de infanterie op het oog hebben.

Zeer zeker, in zes maanden kan men het wel ver brengen, doch men kan niet zeggen, dat dan reeds lang genoeg onderwijs in den wapenhandel is genoten.

Er is gewezen op Zwitserland, maar die vergelijking gaat niet op, want met die oefeningen daar staat in verband wat

vroeger door den heer van Dam van Isselt is ontwikkeld : een grondige oefening buiten het leger.

Spreker zei, dat de commandant der stelling van Amsterdam komt met eischen, die hij als *minimum* voorstelt. Desgelijks de commandanten der andere liniën en vestingen, de Inspecteurs der wapens, enz. De som van al die *minima* is echter meer dan het *maximum*, dat we aan financiële lasten dragen kunnen, derhalve moeten die eischen worden verminderd.

Waarom nu altijd daarvoor den blik geslagen op de Infanterie, waar alles al zóó zuinig ingericht is? Ligt het niet veel meer in den geest der nieuwere oorlogvoering om de bezuiniging te zoeken in het vestingstelsel, en in wat daarmede verband houdt?

Wat betreft hetgeen door den spreker omtrent de manoeuvres is gezegd, ook daarop is veel af te dingen. Wil men een flink leger, dan moet men ook zorgen voor een behoorlijk strategisch en tactisch verband.

Ik wensch thans over deze onderwerpen niet verder uit te weiden, doch moet er mijn leedwezen over uitdrukken dat, onder al de middelen om tot bezuiniging te komen, men niets anders heeft kunnen vinden dan eene vermindering van den oefeningstijd bij de Infanterie.

De heer DE WAAL. De geachte spreker heeft, naar mijne meening, er terecht op gewezen, dat Nederland behoefte heeft aan een *nationaal* leger, sterker en beter geoefend dan de krijgsmacht, waarover het thans kan beschikken. Om nu de daaruit voortvloeiende meerdere kosten te verminderen, wil hij aan de miliciens der niet speciale wapens, dus voornamelijk aan die der Infanterie, een korteren tijd van oefening geven en wel van slechts zes maanden.

Dit brengt mij tot de vraag: hoe de spreker zich voorstelt in dien korten tijd het benodigde kader te kunnen verkrijgen? Reeds nu toch, is het moeilijk dat kader uit de militie te bekomen; hoe zal dus de opleiding daarvan moeten geschieden, wanneer men de miliciens in zes maanden tijds tot militair wil vormen?

Ik zou daarbij gaarne wenschen te vernemen, hoe het dan gaan moet in den tijd, dat geen lichtingen onder de wapenen zijn en wij alsdan eigenlijk niet veel meer hebben dan geraamten van tactische onderdeelen.

Hoe zal het verder mogelijk zijn de vacatures bij het kader van beroep aan te vullen, dus de opleiding van de vrijwilligers te regelen?

Men mag daarbij niet uit het oog verliezen, dat juist in ons land het leger als het ware een groot depot van geoefende soldaten voor het Oost- en het West-Indische leger vormt, en deze uit die vrijwilligers moeten worden verkregen.

Zooals bekend is, bestaat er reeds een groot gebrek aan vrijwilligers, vooral bij het hoofdwapen, dat voornamelijk moet worden toegeschreven aan het geringe aantal manschappen, dat onder de wapenen is; wordt dit nu nog minder, dan zal zonder twijfel de dienst zóó onaangenaam worden, dat de vrijwilligers spoedig geheel uit het leger zullen verdwijnen.

Ik zou daarom gaarne van den geachten spreker willen weten, hoe het mogelijk zal wezen, bij verminderden oefeningstijd, aan ons leger een voldoende aantal vrijwilligers te bezorgen, waardoor wij in staat zullen blijven ons Indisch leger te voeden en tevens aan ons eigen leger de noodige kracht te geven ter bescherming eener eventueele mobilisatie; en hoe een deugdelijk kader voor het volksleger zal kunnen worden verkregen.

De VOORZITTER. Alvorens opnieuw het woord te verleen aan den kolonel Boogaard, zij het mij vergund aan het door de heeren de Waal en Meijboom gesprokene nog een enkel woord toe te voegen. Ik wensch daarbij echter niet af te wijken van den regel, die aan een Voorzitter beperking in de deelneming aan discussiën voorschrijft, en zal mij dus bepalen tot een enkele opmerking en een korte vraag.

De opmerking heeft betrekking op de beschrijving, die door den Spreker van heden avond werd gegeven van een in Frankrijk gehouden troepenmanoeuvre. Naar den door mij verkregen indruk was die beschrijving alles behalve vleiend voor het Fransche leger en al mag het nu, zooals trouwens uit het

redeverband genoegzaam viel af te leiden, geheel buiten de bedoeling hebben gelegen, daarmede een ongunstig licht op dat leger te werpen, zoo voel ik mij toch genoopt, hier mede te deelen, dat die beschrijving weinig in overeenstemming was met de persoonlijk door mij opgedane ervaring, toen ik in 1894 het voorrecht genoot, de daar door den bekenden generaal de Galliffet geleide manoeuvres van twee Fransche legerkorpsen bij te wonen. Dat ik toen bij geen enkele gelegenheid ooit het woord »Krokodil" heb hooren bezigen, doet weinig ter zake.

Het feit, dat in 1894 de vreemde officieren nooit onder de hoede van een Fransch generaal aan een bepaalde plaats van het manoeuvreterrein werden gebonden, doch zich steeds vrijelijk over dat terrein konden bewegen, is in zekeren zin eveneens van ondergeschikte beteekenis. De hoofdzaak is deze, dat door mij in genoemd jaar niets is waargenomen, dat rechtzou geven tot de meening dat tegenwoordig in het Fransche leger omtrent de leiding van troepenmanoeuvres nog zulke veronderde denkbeelden zouden worden gehuldigd, als door den Spreker heden avond werd aangeduid. Ik meen dus de onderstelling te mogen uiten, dat de manoeuvre waarop door den kolonel Boogaard werd gedoeld, niet van zeer recenten datum zal geweest zijn.

De vraag, waarop ik straks doelde, is deze. Hoe stelt spreker zich voor, dat in zijn stelsel de dienst zou moeten geregeld worden in kleine garnizoenen van b. v. één bataljon infanterie, daarbij dan rekening houdende met de omstandigheid, dat juist in vele dier garnizoenen de oefeningsterreinen verre van gunstig zijn, zelfs voor het houden van kaderoefeningen, ten minste als men daarbij eenige afwisseling -- en deze is voor een opgewekte deelneming toch dringend noodig -- niet bijna geheel wil uitsluiten.

De heer BOOGAARD. Wanneer een spreker optreedt om de eene of andere stelling op te werpen, dan is hij uit den aard der zaak dankbaar gestemd, wanneer het door hem gesprokene aanleiding geeft tot discussie. Daardoor toch wordt een bewijs van belangstelling gegeven en ik dank dan ook de drie spre-

kers dat zij wel enkele opmerkingen hebben willen in het midden brengen.

Door den heer Meijboom is de handschoen opgenomen voor de infanterie en hetgeen door dien spreker is gezegd, zou den indruk kunnen maken alsof ik aan dat wapen, het hoofdwapen, geen goed hart zou toedragen.

Mijn geheel verleden staat er echter borg voor dat het tegendeel het geval is; doch ik voeg er dadelijk bij, dat dit niets te maken heeft met de quaestie heden avond door mij besproken.

De vraag, of het wapen der infanterie door mij eenigszins wordt achtergesteld, beantwoord ik zeer stellig ontkennend. Wat ik gezegd heb, komt hierop neer: de soldaten kunnen wel met eenigen minderen oefeningstijd volstaan en die bekorting van den oefeningstijd is noodig om het geld te verkrijgen ten einde aan de officieren en het kader de gelegenheid te geven tot ruimere oefening, dus ook en vooral aan de officieren van het hoofdwapen, die de meerderheid onder het corps officieren uitmaken en waarvoor ik dan ook in de bres ben gesprongen. De infanterie wordt dus door mij volstrekt niet op den achtergrond gesteld. Integendeel; doch ik wensch dat vooral de officieren en het kader zoo voldoende mogelijk berekend zullen zijn voor de door hen te vervullen taak.

Op de vraag van den heer Meijboom, wat ik versta onder de speciale wapens, zij geantwoord: ten eerste de bereiden wapens, en ten tweede de genietroepen.

Ik begrijp er dus niet onder de vesting-artillerie, want dat wapen kan volstaan met dezelfde oefeningen als de infanterie, vooral wanneer men de oefening der vesting-artillerie eenigszins localiseert, d. w. z. dat elk onderdeel uitsluitend voorbereid worde, voor de taak die het in oorlogstijd zal hebben te vervullen, bij de verdediging van het betrokken fort. — Het beleg slaan voor andere fortificatiën zal niet voorkomen; de taak is dus niet overwegend omvattend.

Bovendien wanneer ik hier gezegd heb, dat een oefeningstijd van zes maanden voldoende is, dan wil ik dit volstrekt niet beschouwd hebben als *het* oefenings-cijfer. Ik meen alleen dat het wel de moeite waard is daarover na te denken en te over-

wegen welke beperking in den oefeningstijd mag en kan worden gebracht.

Door den majoor de Waal is gevraagd: hoe denkt de spreker zich den toestand, wanneer in den winter het aantal militairen op bedenkelijke wijze zal zijn ingekrompen, zóó dat de taak voor het grootste gedeelte wordt gelegd op de schouders der vrijwilligers. Hij vrees dat deze dan uog meer dan nu de gelederen zullen verlaten.

Ik wensch hierop dit te antwoorden: als men eenmaal het beginsel aankleeft, dat wij willen hebben een volksleger, dan brengt dit ook mede, dat de oefeningen tot het hoog noodige worden beperkt, nl. tot den duur, volstrekt noodig om de soldaten te kunnen gebruiken in den oorlog. Maar dan gaat het moeielijk aan te zeggen: ook wanneer de miliciens *volloende* geoefend zijn, zullen wij ze nog wat houden ten genoegen der vrijwilligers, m. a. w. hij die *niet* vrijwillig in dienst treedt, wordt aan de praat gehouden voor deugene, die *wel* vrijwillig in krijgsdienst treedt. Ik ken den heer de Waal genoeg om te weten, dat dit ook geenszins zijne bedoeling is, maar dat hij denkt: er moeten veel nacht- en veel bewakingsdiensten worden verricht en daarvoor hebben wij te weinig menschen.

Maar is dit wel juist? In den loop mijner rede heb ik gewezen op de wenschelijkheid om voor al die soort van diens- ten — buiten-issigheden zou Multatuli zeggen — invalide of gepensioneerde militairen te gebruiken, en dit kan ook zeer goed voor baantjes, waar bij het niet aankomt op krijgshaf- tigheid, maar alleen op bruikbaarheid voor de vreedesdiensten waarvoor zij noodig zijn. Overigens kunnen naar mijne mee- ning de wachtdiensten zeer goed beperkt worden, wanneer men politiedienst en krijgsdienst behoorlijk gescheiden houdt.

Om een enkel voorbeeld te noemen: zeker is het voor den staat gemakkelijk te zeggen: de woning van den betaalmester moet bewaakt worden, dus daarvoor nemen wij soldaten. Doch dit kan even goed door de politie of door veldwachters geschie- den, want wanneer men den soldaat bezigt om het huis van den betaalmester te bewaken, dan kan men hem niet voor wat anders bezigen.

Men zal dit misschien overdreven noemen, doch ik heb de vaste overtuiging, dat als men *wil* de wachtdienst beperkt kan worden, niet zelden is bij die bewaking: »le remède pire que le mal” — en wachtdienst is: sloopend voor de gezondheid, tijdroovend met het oog op oefening, storend voor de opgewektheid om in krijgsveld te treden.

Nog eens zij herhaald, dat wanneer ik op bezuiniging heb aangedrongen, dit vooral was om te zorgen voor betere opleiding van de officieren en van het kader; — een *levensquaestie* voor de defensie.

Men heeft er ook op gewezen, dat het leger dienst moet doen als depôt voor de Oost en de West. Ja, zeer zeker; maar telkens wanneer in ernstige tijden voor het Indische leger versterking noodig was, en er een beroep op de hulp van het Nederlandsch leger werd gedaan, dan vond die roepstem weerklank; aanbod overtrof bijna immer vraag.

De quaestie van eene Indische brigade mag als buiten de orde worden beschouwd; en de vraag of de gewone overgang van het Nederlandsch bij het Indisch leger schade zou lijden door eene beperking van het eerste oefeningstijdperk der militia, meen ik gerust ontkennend te kunnen beantwoorden.

En wat nu betreft hetgeen door den geachten Voorzitter is gezegd, die zich slechts noode in het debat mengde. Ik ben er bijzonder dankbaar voor, dat bij mij in de gelegenheid heeft gesteld een indruk weg te nemen dien ik, tot mijne verbazing schijn te hebben teweeggebracht.

Het was mijn doel, door een voorbeeld te doen zien hoe de manoeuvres *niet* moeten worden gehouden.

Koos ik eene Nederlandsche manoeuvre dan zou ik denkkelijk hebben moeten hooren: »waarom toch altijd hakken op Nederlandsche toestanden? — is het in den vreemde zooveel beter?”

Had ik Denemarken en Japan weer ten tooneele gevoerd, zou men wellicht zeggen: »onthoud u toch van quasi-geestigheden, de zaak is te ernstig.”

Daarom heb ik een voorbeeld aangehaald van de Fransche manoeuvres door mij geput uit een belangrijk opstel voorkomende in de *Revue de la Cavalerie* (jaargang 1896), welk Tijd-

schrift ik van de krijgsschool ter inzage heb bekomen en waardoor dus de geachte Voorzitter-Dir. dier school mij *indirect* in de gelegenheid heeft gesteld heeft gesteld, deze mededeeling te doen. Daarin wordt een philippica gehouden tegen de groote manoeuvres, welke in Frankrijk hebben plaats gehad. Ik wil nu gaarne aannemen, dat de schrijver wat overdrijft en dat bij de donkerste zijden heeft uitgezocht, en ik neem ook aan dat de heer Plantenga de uitdrukking »Krokodillen" niet heeft gehoord; maar daarmee is nog niet bewezen, dat de voorstelling geheel onjuist was.

Overigens is door den heer Plantenga hulde gebracht aan de wijze, waarop de manoeuvres in het Fransche leger hebben plaats gehad, zulk eene loftuiting van zeer bevoegde zijde gedaan, legt ongetwijfeld gewicht in de schaal. Doch uit besprekingen, die ik met mede hoogst bekwame mannen heb gevoerd en die vòòr hem de manoeuvres hebben bijgewoond, is mij dan toch gebleken dat de voorstelling van den Franschen schrijver niet geheel als fantaisie is te beschouwen.

Het zal daar wel zijn, evenals overal elders, het eene jaar wat beter — het andere wat minder.

Eindelijk de vraag van den heer Plantenga: hoe ik mij voorstel dat het zou moeten gaan daàr waar slechts één bataljon in garnizoen is? Ik wensch hier te herhalen wat ik in den aanvang reeds gezegd heb, dat ik veel achterwege heb moeten laten om mijne lezing niet al te uitgebreid te maken. Wanneer ik nu in details had moeten niteenzetten hoe het in enkele speciale gevallen zou moeten gaan, dan zou ik zeker te veel van het geduld der vergadering hebben moeten vergen.

Laten wij eens aannemen dat de zaak bezwaarlijk zou gaan, waar maar één bataljon in garnizoen is. Zou dan de heer Plantenga zeggen: het stelsel is wel goed, maar toch moet het verworpen worden, omdat het niet kan worden toegepast daàr waar maar één bataljon is? Dit zal toch wel nimmer de bedoeling kunnen zijn.

Het detachereen van slechts één bataljon is eene soms noodzakelijke, maar zeker *verkeerde* toepassing van de legerindeeling.

En dus: omdat men eene *kleine* fout gemaakt heeft, zou daarvan eene *ontzaglijk groote* het gevolg moeten zijn?

Door de vraag te stellen, is ze beantwoord.

De heer DE WAAL: De geachte spreker is mij nog het antwoord schuldig gebleven op de vraag: hoe hij zich in zijn stelsel, de kadervorming denkt.

Ter toelichting van hetgeen ik zooeven gezegd heb, wensch ik nog dit er aan toe te voegen, dat, wanneer het hoogst noodig is — en dit zal wel niet ontkend worden — de recruten een goed begrip van *krijgstucht* te doen verkrijgen, de eerste oefeningstijd niet te kort zal mogen zijn en vooral de eerste opleiding grondig zal moeten plaats hebben, wil er van *voldoende opleiding* en *stipte gehoorzaamheid*, eenigszins sprake kunnen zijn.

Ik zou daarom meenen, dat hiertoe het beste zoude zijn om de miliciens tegen October te doen opkomen en dus den winter te bestemmen, om met hen al het elementaire geleidelijk te behandelen; de zomer kan alsdan dienen om hen hetgeen zij *individueel* hebben geleerd, in afdeelingen van verschillende sterkte en op verschillende terreinen, ook gezamenlijk met andere wapens, te leeren toepassen.

Op grond hiervan zou ik voor den oefeningstijd als *minimum* stellen één jaar; eerst dan acht ik ook een goede kadervorming mogelijk.

De heer BOOGAARD. Ik moet den heer de Waal mijne excuses maken, dat ik niet over de kadervorming heb gesproken. Ik geloof dat het de juiste opvatting van een leerstelsel is, 's winters studie binnenshuis en dan 's zomers er uit; in het begin van den zomer kaderoefeningen, en dan in den nazomer manoeuvres op groote schaal.

Wat nu nog verder den tijd der oefeningen betreft, heb ik daaromtrent eenige informatiën ingewonnen bij kameraden onder de infanterie.

Ik vroeg o.a. aan een zeer verdienstelijk kolonel hoeveel tijd hij meende, dat de man noodig had om zoodanig als schutter

geoefend te zijn, dat hij in den oorlog bruikbaar zou zijn tegenover den vijand. Het antwoord was: *één jaar*.

Dezelfde vraag deed ik aan een kapitein, en het antwoord was: acht dagen d. w. z. dan zijn ze reeds telle quelle bruikbaar als schutter, maar laten wij zeggen: drie maanden, dan maken wij ons niet schuldig aan overdrijving.

En in Frankrijk zijn er stemmen opgegaan, die meenen dat de recruten kunnen worden opgeleid in 50 uren of 10 dagen.

Wanneer nu de deskundigen zoozeer verschillen in hun oordeel, dan wil ik daaromtrent niet beslissen. Doch dan meen ik te mogen zeggen, dat een tijdperk van zes maanden toch niet als te kort kan worden geacht om den reeruit zoo goed doenlijk te oefenen.

En wat nu de oefeningen van onze officieren betreft, zij nog opgemerkt — omdat men zoo licht *verkeerd* wordt begrepen, — dat ons officierscorps in het buitenland een goeden naam heeft en het ligt ook geenszins in mijne bedoeling daarop maar iets af te dingen. Maar zeer zeker zal het toch niet kunnen worden ontkend — gemakzucht buitengesloten — dat het dringend noodig is, om de gelegenheid tot oefening uit te breiden.

Nog dit: geen der sprekers heeft gezegd, dat het *onmogelijk* is den soldaat in zes maanden voldoende te oefenen.

Nog eens recapitulerende: een kolonel acht een oefeningstijd van een jaar noodig en een kapitein zegt: in drie maanden al een heel eind weg te kunnen komen, terwijl last not least het oordeel van een hoogst bekwaam Luit.-Kolonel van dat wapen luidde: »al wat de infanterist boven de zes maanden »leert, is verloren tijd, maar als men dat zegt wordt men als »anti-militarist in den ban gedaan.»

Welnu ik waag het er op, en meen ten slotte te mogen constateeren, dat er geen laudsbelaug in de waagschaal wordt gesteld, door zich te bepalen tot zomeroefeningen.

De heer MEIJBOOM. De geachte spreker heeft mij verkeerd verstaan, als hij begrepen heeft, dat ik zes maanden niet onvoldoende zon achten. Ik heb gezegd dat, na een oefeningstijd van zes maanden, de soldaat wel bruikbaar is, maar dat

dit lang niet voldoende is met het oog op het schieten.

Ten tweede wensch ik mijn vraag te herhalen waarom, als er geld noodig is voor andere legerzaken, men dit dan moet vinden op het hoofdwapen. Dan zijn er nog wel andere middelen, bijv. de beperking van de vesting-uitgaven.

De heer BOOGAARD. Na al hetgeen ik reeds gezegd heb, en in verband met een stillen wenk van den Voorzitter, meen ik, ten einde de vergadering niet langer bezig te houden, verdere beantwoording achterwege te kunnen laten, te meer daar wij door de doode weermiddelen in het debat te brengen als het ware een geheel nieuw veld voor discussie zouden betreden.

De VOORZITTER. Als niemand meer het woord verlangt, bevestig ik in de eerste plaats dank aan de Heeren, die wel aan de bespreking hebben willen deelnemen. Verder zij het mij vergund, nog voor een enkel woord, als slot, uw gewaardeerde aandacht te vragen. In den aanvang zijner rede heeft de spreker er heden avond op gewezen, hoe ten aanzien van de hervorming onzer levende strijdkrachten nog steeds, ook onder de militairen, veel verschil van meening bestaat, en hoe de een aan de inrichting en de geoefendheid van het Nederlandsche leger belangrijk hogere eischen stelt dan de ander. De juistheid dier opmerking valt niet te ontkennen. Doch hoe sterk de inzichten ook mogen uiteenloopen nopens de wijze, waarop, en de richting, waarin dit deel van het defensie-vraagstuk tot oplossing moet worden gebracht, ten aanzien van den wensch, dat als straks de uit de nieuwe verkiezingen gekozen 2e Kamer der Staten-Generaal zal zijn bijeengekomen, de legerhervorming dadelijk en met den meest mogelijken ernst moge ter hand genomen worden, zal, naar ik meen, in onze Vereeniging wel volkomen eenstemmigheid heerschen. Met den tegenwoordigen staat van zaken heeft niemand vrede en kan ook niemand vrede hebben, om de hoogst eenvoudige reden dat er geen evenwicht is tusschen kracht en last. Doch er is meer! Juist omdat de dringende noodzakelijkheid eener ingrijpende hervorming der levende strijdkrachten reeds sedert ongeveer een kwart-

eenw algemeen wordt gevoeld, zijn we op militair gebied in velerlei opzicht in een toestand van afwachting en onzekerheid geraakt. Die toestand doet in verschillende richtingen veel meer schade dan misschien menigeen wel gelooft. Hij is zonder tegenspraak ééne der oorzaken van sommige der leenten en gebreken, waarop heden avond door den spreker de aandacht werd gevestigd; hij ondermijnt hoe langer hoe meer het vertrouwen der natie in eigen kracht; hij roept tooneelen in het leven, die zeer zeker niet bevorderlijk kunnen zijn aan den eerbied voor orde en gezag; hij geeft aanleiding tot uitingen, door welke ongetwijfeld de achting voor Nederland buitenaf niet zal worden verhoogd. De wensch, dat aan dien toestand spoedig een einde moge komen, is dus ten volle gerechtvaardigd. Moge 1897 ons zijne vervulling een groote schrede nader brengen! In die hoop, sluit ik thans M. H., na u allen een „tot weerziens” te hebben toegeroepen, deze vergadering.

De Secretaris,

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN.
